

Kur'an'da Hırsızlık Suçu (Seriqa) ve Cezası

Erdem Uygan

İçindekiler

Önsöz	3
Giriş	5
Mâide Suresi 38. Ayette Geçen İfadelerin Tedkîki	8
السارق es'Sâriq ve السارقة es'Sâriqa Kelimeleri ve Kur'an'daki Kullanımları	8
قطع Qata'a Fiili ve Kur'an'daki Kullanımları	12
Sülâsî Mücerred (قطع Qata'a) Kullanımları	13
Tefe'ul Bâbından (تقطع Teqatta'a) Kullanımları	16
Tef'îl Bâbından (قطع Qatta'a) Kullanımları	17
يد Yed Kelimesi ve Kur'an'daki Kullanımları	20
1. Mâide 38. Ayette Geçen "El" İfadesinin Mecaz Olması Mümkün Mü?	21
2. Mâide 38. Ayetteki "Elleri" İfadesinin "Güçleri" Anlamına Gelmesi Mümkün Mü?	25
3. Maide 38. Ayette Geçen "Ellerini" İfadesinin Çoğul Olmasının Organ Olan Elin Kastedilmediğine Delil Olması Mümkün Mü?	29
جزاء Cezâ Kelimesi ve Kur'an'daki Kullanımları	34
Kelimenin Kur'an'daki Kullanımları	35
جزاء Ceza ve عقاب İqâb Farkı	39
Tevrat'ta Hırsızlığın Cezâsı	40
Cezânın Affı Meselesi	41
كسب Kesebe Fiili ve Kur'an'daki Kullanımları	43
نكال Kelimesi ve Kur'an'daki Kullanımları	46
نكال Nekâl - عبرة İbret Farkı	47
عزيز Azîz ve حكيم Hakîm İfadeleri	49
عزيز Azîz İfadesi ve Kur'an'daki Kullanımları	49
حكيم Hakîm İfadesi ve Kur'an'daki Kullanımları	52
Hadis Rivayetlerinde El Kesme Cezası	55
Sonuç	60
Kaynakça	64

Önsöz

Geleneğin din anlayışı ve sunduğu çözümlerin fitrata aykırı olması insanları yeni arayışlara itmiş, bunun en hayırlı sonucu olarak da Kur'an'a yönelik tüm Müslüman aleminde ivme kazanmıştır.

Kur'an'a yönelişi besleyen motivasyon, geleneğin, siyasi gücü arkasına almasına rağmen hiçbir Müslüman ülkede insanlarda tatmin tutkusu yaşatamamasıdır. Her ne sebeple olursa olsun Kur'an'ı anlamaya ve uygulamaya dair güçlü bir temayüle şahitlik etmek gelecek adına ümitleri yeşerten bir gelişmedir.

Bununla birlikte, gelenekle tüm bağlarını koparmanın hissettirdiği özgürlük, hiçbir kayıt ve kural tanımamaya dönüşebilmekte, bu da zaman zaman geleneğe rahmet okutacak gelişmelere neden olabilmektedir. Herhangi bir meali açıp hayal gücü ve yorum becerisi oranında Kur'an'ı konuşuranların, tespitlerini hakikat sanıp başkalarına dikte ettirmeye çalışanların cirit attığı da bir gerçektir.

Dahası bu kural tanımazlığın sebep olduğu savrulma, tarihselcilik, maslahatçılık gibi kavramlar altında akademik camiada da kendini göstermektedir. İbadetlerden beşerî ilişkilere, Kuran'ın hemen her hükmü evrilip çevrilebilmekte, dahası Allah'ın Kitabına karşı yapılan bu yüz kızartıcı muamele ilim diye genç dimağlara zerkedilmektedir.

İman ettikleri - ya da iman etmek zorunda hissettikleri - Kitaptan utanan, bu utançtan “aslında Allah şöyle demek istiyor” diyerek kurtulmaya çalışan, bunun sonucunda da müşteri memnuniyetine göre pozisyon alıp “mirasta kadın-erkek farkı yoktur, hırsızın elini kesmek değil hırsızlığı yok etmek asıldır, eski yolculuklar ile şimdiki yolculuklar aynı olmadığından yolculukta namaz kısaltılmamalıdır” gibi söylemlerle Allah'ın Kitabına her türlü hakareti reva görenler geleneği mumla aratmaktadırlar.

Kur'an'dan hareket ettikleri düşünüldüğü için insanların iyi niyetle takip ettikleri bu gibi kişilere karşı da dikkatli olmak gerekmektedir. Bu konuda hassasiyet geliştirmemize yardım edecek bir çalışmayı değerli dostum Sn. Erdem Uygan hazırlamış bulunmaktadır.

Kur'an'da hiçbir yoruma mahal bırakmayacak şekilde açıklanmış olan hırsızlığın cezası konusunun ele alındığı bu çalışma, hırsızlığın cezası bağlamındaki güncel zırvaları çöpe atmanın yanısıra, herhangi bir konuda Kur'an'ın nasıl okunması gerektiğini de bizlere hatırlatmaktadır.

Emek verdiği bu değerli çalışmanın karşılığını sadece Yüce Allah'tan görmesi temennisiyle...

Fatih Orum

Giriş

Kur'an'ın hırsıza verilecek ceza ile ilgili hükmü günümüzde çok tartışılan, istismar edilen ve yorumlanan konulardan biridir. Bir kesim Kur'an'ın bu konudaki emrinin hırsızın elinin kesilmesi olduğunu söylerken, ayetleri diledikleri gibi yorumlamaktan çekinmeyen bir diğer kesim bu ifadenin mecaz olduğunu, burada söylenmek istenenin hırsızın gücünün kesilmesi olduğunu ileri sürmektedirler. Oysa Allah'a ait olan bir kitabın bu kadar önemli bir suçun cezasını insanların yorumlarına bırakmaması gerekir. Bir başka ifade ile insanların yorumlayarak bu kadar hayati bir konuda bile farklı sonuçlara ulaşabildikleri bir kitabın Allah'a ait olması hiçbir samimi insanın içine sinmez.

Gerçekte de Kur'an yoruma açık bir kitap değildir. Allah nebimize bile Kitabını yorumlama ve açıklama yetkisi vermemektedir. Rabbimiz Kur'an'ı açıklama yetkisini tekelinde tutmakta, Kitabını bizzat kendisinin açıkladığını bildirmektedir. Birçok ayetle de bu açıklamaya ulaşmanın metodunu bizlere öğretmektedir.¹ O halde hırsızın cezası konusunda da gerekli ve yeterli açıklamayı yapmış olması Allah'ın Kitabından beklenmesi gereken en tabii şey olacaktır.

Kur'an'da hırsızın cezasını bildiren ayet şöyledir:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek hırsız ile kadın hırsızın ellerini kesin ki kazandıklarına karşılık bir ceza, Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır. (Mâide 5/38)

Aslında ayet son derece net ifadelerle hırsızın elinin kesilmesini emretmektedir. Ancak Allah'ın ayetlerinin hükmünü birçok sebeple değiştirmeyi kafasına koymuş bir kişi bunun için her yolu deneyecektir. Kur'an ise diğer tüm konularda olduğu gibi bu konuda da ortaya atılan asılsız iddiaların tamamını çürüten, yapılan her yorumu temelsiz bırakan bir yapıya sahiptir. Allah'ın Kitabı olduğunun bir delili de budur. Mâide Suresinin 38. ayeti de diğer tüm Kur'an ayetleri gibi hiç kimsenin yorumuna açık değildir. Bu ayette geçen kavramlar, Kur'an'ın diğer kavramlarında olduğu gibi başka ayetlerde ayrıntılı olarak açıklanmış, insanlara bu kavramların içlerini kendilerinin doldurmalarına dair bir yetki verilmemiştir.

Mâide Suresinin 38. ayetinde hırsıza verilen ceza ile ilgili olarak çok sayıda iddia ortaya atılmıştır. Bu iddiaların ortak noktası ayette emredilen şeyin hırsızlık yapmış bir kişinin elini kesmek olamayacağı yönündedir. Bu ortak noktada birleşmelerine rağmen bir kesim bunu,

¹ Ayrıntılı bilgi için bkz: Fatih Orum, Kur'an'ı Anlama Usulü, Süleymaniye Vakfı Yayınları, İstanbul 2015

böyle bir suçun cezası olarak el kesmenin ağır bir ceza olmasından hareketle, bir başka kesim de böyle bir cezanın evrensel olamayacağı, bugün uygulanamayacağı, modern çağa uygun olmadığı gibi kabullerden hareketle Kur'an'a söyletmektedirler. Hangi sâikle söyletilmiş olursa olsun Kur'an'ın aslında bu iddialardan hiçbirini onaylaması mümkün değildir.

Sözünü ettiğimiz iddialara bir kaç örnek vermek amacıyla incelediğimiz meallerin birinde ilgili ayetteki ifade “ellerini kesin” şeklinde dilimize aktarılmasına rağmen şu açıklamalara yer verilmiştir:

“Ayette ‘kesin’ diye çevirdiğimiz kelimenin benzer formu olan ‘qataa’ Kur'an'da 19 ayette geçer. Mâide 38 ayetinin dışındaki yerlerin hemen hepsinde ‘ilişkiyi kesme’ veya ‘son verme’ gibi fiziksel olmayan veya mecazî anlamlarda kullanılır... Söz konusu kelimenin başka bir formu olan ‘qattaa’ ise Kur'an'da 17 kez geçer... Hem fiziksel olarak kesip atmak, hem mecazen ilişkiyi kesmek hem de fiziksel olarak kesip yarma, çizme anlamında kullanılır... 12:31 ayetinde Yusuf peygamberin yakışıklılığına hayran kalarak heyecanlanan kadınların meyve bıçağıyla ellerini kestiği anlatılır. Kuşkusuz kadınlar ellerini kesip koparmadılar... Hırsızların ellerinin kesilmesini emreden ayeti, (1) ellerinin kesilip koparılması, veya (2) ellerinin çizilerek veya yarılarak kesilmesi, veya (3) mecazî anlamda, yani hırsızlıkla ilişkilerini kesecek önlemler alınması gibi üç değişik biçimde anlamak mümkün. Bu seçeneklerden birini veya suçun ağırlık derecesine göre kombinasyonunu tercih etmek topluma kalmıştır...”²

Bir başka mealde daha “ellerini kesin” ifadesine yer verilmesi, ardından şu açıklamaların yapılmasını engellemiştir:

“... El kesmek, kısas, sopa vurmak gibi cezaî yaptırımlar, o günkü Araplar tarafından bilinen, örneğin Hammurabi yasalarında olduğu gibi daha önceden zaten var olan ve uygulanan yasalardı. Bu tür cezalar, dönemin şeriatinin bir gereği olabilir fakat evrensel dinin şiarları değildirler. Evrensel dinin şiarları tevhit, adalet, doğruluk, dürüstlük, iyilik, güzellik, söz, namus v.b. bilgelik dolu yüce değerlerdir... Bunun için el kesme, kısas, sopa vurma gibi örnekleri tarihsel, hak adalet, doğruluk, dürüstlük, iyilik, söz, namus gibi değerleri evrensel okumak icap eder... Şartlar aynıysa el kesme, kısas, sopa gibi cezalar yine uygulanır; şartlar değişmişse ve bu hükümler yetersiz kalıyorsa, yerine yeni hükümler icat ve ihdas edilir.”³

Bir diğer örnekte de ayetin mealine dipnot düşülerek, anlatılmak istenenin ayetin metninden farklı olduğu iddia edilmiştir:

“Hırsızlık yapanın elini kesme uygulaması Kur'an'ın ihdas ettiği bir ceza değil, Kureyş'in uyguladığı ve Kur'an'ın önünde bulduğu bir ceza geleneğidir... Allah Rasulü bu geleneksel

² Edip Yüksel, Mesaj Kur'an Çevirisi, 5. baskı, İstanbul, 2012 s: 127,128

³ İhsan Eliaçık, Yaşayan Kur'an, İnşa Yayınları, 3. Baskı, 2011, s:1029, 1030

cezaı olabildiğince sınırlandırmıştır... Vahiy suçları cezalandırmada suçluyu değil, suçı mahkum etmeyi ve caydırıcılığı öne çıkarır...”⁴

Bu konuda yazılı bir eserine rastlamadığımız bir başka ilahiyatçı,⁵ konuyla ilgili görüşlerini bazı internet sitelerinde yayınlanan videolarında şöyle dile getirmektedir:

“Bugünkü teknolojik imkanlarla düşündüğünüzde elini kestiğiniz adam, elini geri isterse onu mikro cerrahi ile diktirebilir. Elin kesilmesinden kasıt, hırsızlığın genellikle elle yapılmasıdır. Oysa bugün hırsızlıklar elle yapılmıyor. Şimdi hırsızlıklar bakışla, yazıyla, talimatla, bilgisayarla yapılıyor. O zaman adamın elini kesmek hırsızlık organını kesmek anlamına gelmeyecek. Dolayısıyla hırsızın elinin kesilmesi demek aslında hırsızlığın yapılamayacak bir duruma getirilmesi yani gücünün kesilmesi demektir. Hırsızlık yapmak isteyen birinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmektir. Bunun için en iyi uygulama, hırsızlık yapılabilecek bir ortam meydana getirmemektir. Herkesin karnının doyduğu bir ortamda herhangi bir hırsızlık olayı yaşanmaz. Ayetin maksadının hırsızın gücünün kesilmesi olduğunu, ayetteki emrin mecazi bir anlamda olduğunu, eydiyehuma kelimesinin iki el manasına değil güç anlamına geldiğini, dolayısıyla ayette hırsızlığı engellemeye yönelik bir tedbirin önerildiğini düşünüyorum... Kaldı ki bir sonraki ayette tevbe ederse Allah’ın onların tevbesini kabul edeceği beyanı yer alır. Adamın elini kestikten sonra tevbe etse ne olacak! O halde ayetten mecazi bir güç kesme anlamı çıkarmak daha doğrudur.”⁶

Burada verdiğimiz örnekler dışında bir çok video ve yazıda da bu örneklerdeki gerekçeler öne sürülerek ayetin el kesme emri vermediği iddia edilmeye çalışılmıştır. Bu durumda yapılması gereken şey, ayette geçen tüm kavramların Kur’an’da nasıl kullanıldığını tespit ederek kavramları bizim değil, bizzat Rabbimizin açıklamasını sağlamak olmalıdır. Doğru sonuca ancak böyle ulaşılabilir. Ondan sonrası Rabbimizin hükmüne teslim olmaktır. Bu çalışmada ayetin içerisinde geçen her bir kavrama Kur’an’da ne anlamlar verildiğini, iddia sahiplerinin söylemlerinin Kur’an’dan onay alıp almadığını görmeye çalışacağız. Böylece Mâide 38. ayetle ilgili olarak ortaya atılan her bir iddiayı, ilgili kavramı incelerken ele alıp değerlendireceğiz. Bunun yanı sıra bu konudaki hadis rivayetlerini incelemeye ve Nebîmizin konuyla ilgili söz ve uygulamalarının ne olduğunu, bu rivayetlerin Kur’an ile uyumlu olup olmadığını görmeye çalışacağız.

⁴ Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an Gerekçeli Meal Tefsir, Düşün Yayıncılık, 2017, s: 191, 40 numaralı dipnot.

⁵ Mehmet Okuyan

⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=yajLvc4o8mw>

Mâide Suresi 38. Ayette Geçen İfadelerin Tedkîki

Mâide Suresinin 38. ayeti şöyledir:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek hırsız ile kadın hırsızın ellerini kesin ki kazandıklarına karşılık bir ceza, Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır. (Mâide 5/38)

Ayetin Arapça metninde sırasıyla şu kavramlar yer almaktadır:

- السارق es'sâriq
- قطع qata'a
- يد yed
- جزاء cezâ
- كسب kesb
- نكال nekâl
- عزيز Azîz
- حكيم Hakîm

O halde bu kavramları tek tek incelemeye ve Kur'an'ın bu kavramlara yüklediği anlamları diğer ayetlerdeki kullanımlarına bakarak tespit etmeye çalışalım:

السارق es'Sâriq ve السارقة es'Sâriqa Kelimeleri ve Kur'an'daki Kullanımları

Mâide Suresi 38. ayet السارق es'sâriq ve السارقة es'sâriqa ifadeleri ile başlıyor. Bu kelimelerin türetildiği سرق seraqa kök harflerinden türemiş kelimeler Kur'an'da 7 ayette 9 kez karşımıza çıkmaktadır. سرق seraqa fiili Arapça'da “*kişinin alma hakkına sahip olmadığı bir şeyi gizlice alması yani çalması*” anlamında kullanılmaktadır.⁷ Bu fiilin ism-i fâil formu olan سارق sâriq ve سارقة sâriqa kelimeleri de sırasıyla “erkek hırsız, kadın hırsız” anlamına gelmektedir. Bu kavram Kur'an'dan öğrenildiğinde cevapları kendiliğinden ortaya çıkacak olan iddialar şunlardır:

- “Aç olduğu için bir ekmek çalan, çocuğu yesin diye mama çalan bir kişinin elini kesmek çok ağır bir cezadır. O halde ayetin maksadı hırsızın elini kesmek değildir.”

⁷ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzî'l Kur'ân, Tahkiki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, سرق maddesi

- “Ayetin asıl vermek istediği mesaj hırsızlığın olmayacağı refah seviyesi yüksek bir toplum oluşturmaktır. Bu sebeple ayet hırsızlığı ortadan kaldıracak bir tedbir önermektedir.”

سرق **seraqa** fiilinin mastarı سرقة **sirqa** veya سرقة **seriqa** şeklindedir. Dolayısıyla Kur'an'ın sâriq dediği kişi seriqa suçunu işlemiş kişidir. Öyleyse yukarıdaki iddialara cevap verebilmek için Kur'an'ın سارق sâriq dediği kişinin nasıl bir suç işlediğini, diğer bir deyişle سرقة seriqa denilen hırsızlık suçunun hangi özellikleri taşıdığını Kur'an'dan tespit etmek gerekir.

فَلَمَّا جَهَّزَهُمْ بِجَهَازِهِمْ جَعَلَ السَّقَايَةَ فِي رَحْلِ أَخِيهِ ثُمَّ أَذَّنَ مُؤَذِّنٌ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ قَالُوا وَأَقْبَلُوا عَلَيْهِمْ مَاذَا تَفْقَدُونَ قَالُوا نَفْقَدُ صُوعَ الْمَلِكِ

(Yusuf) onların mallarını yüklettikten sonra su tasını öz kardeşinin yükü arasına koydu. Daha sonra bir tellâl yüksek sesle bağırdı: “Kervancılar! Siz hırsızsiniz (لسارقون lesâriqûn).” Bunlar, onlara dönerek: “Neyi kaybettiniz?” diye sordular. “Kralın su tasını kaybettik” dediler... (Yusuf 12/70-72)

Yusuf (a.s.) bir plan yaparak kralın su tasını öz kardeşinin yükünün içine koymuş ve bundan dolayı üvey kardeşlerinin hırsız (sâriq) sanılmalarını sağlamıştır. Kendilerine ait olmayan bir eşyayı gizlice almış olan kişilere ayette سارقون sâriqûn denmiştir. Ayete dikkatle bakıldığında seriqa türünden bir hırsızlık suçunun özelliklerinin de sıralandığı görülebilir. Ayetteki مَاذَا تَفْقَدُونَ “neyi kaybettiniz” ifadesi bir malın sahibinden gizlice alındığını göstermektedir. Yine “kralın su kabı” صُوعَ الْمَلِكِ ifadesi malın başkasının mülkiyeti altında ve korunan bir mal olduğunun yanısıra belli bir ekonomik değere sahip olduğunu da belirtmektedir.⁸ 76. ayetten de bir suça seriqa türünden bir hırsızlık denilebilmesi için taşınması gereken özelliklere bir yenisinin eklendiğini görebiliriz:

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ

Yusuf, öz kardeşinin yükünden önce ötekilerinin yüklerinde arama yapmaya başladı. Sonra tası öz kardeşinin yükünden çıkardı... (Yusuf 12/76)

Kralın su kabının Yusuf Aleyhisselamın öz kardeşinin yükünden çıkmış olması, eyleme konu olan malın bulunduğu yerden izinsiz ve gizlice alınarak başka bir yere nakledildiğini göstermesi bakımından önemlidir. Bu da hırsızlık (seriqa) suçunda bulunması gereken özelliklerden biri olarak anlaşılmalıdır. Özet olarak yukarıdaki ayetlere göre bir suçun seriqa olarak değerlendirilmesi için şu şartları taşınması gerekir:

⁸ Bkz: Dr. Suat Erdoğan, Kur'an ve Sünnet Işığında Suç-Ceza Uygunluğu, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2014, s: 208.

“Koruma altında olan başkasının mülkiyetindeki belli bir ekonomik değer taşıyan bir malın, sahibinin izni olmaksızın gizlice bulunduğu yerden alınması ve başka bir yere intikal ettirilmesi.”⁹

Malın korunuyor olması, suçun gizli yapılıyor olması, malın ekonomik bir değer taşıması, seriqa türündeki hırsızlığın mülkiyet hakkına yönelik bir saldırı olduğunu ortaya koymaktadır. Malın bir başka yere nakledilmiş olması da suçun tasarıdan tatbikata dönüştüğünün göstergesidir. Kelimenin mecaz olarak kullanıldığı ayette bile çalınan şeyin korunuyor, çalanın da eylemi gizlice yapıyor olduğu görülebilmektedir:

وَحَفِظْنَاَهَا مِنْ كُلِّ شَيْطَانٍ رَجِيمٍ إِلَّا مَنْ اسْتَرْقَ السَّمْعَ فَأَتْبَعَهُ شِهَابٌ مُبِينٌ

Göğü, taşlanmış şeytanların hepsinden koruduk. Ancak kulak hırsızlığı (اسْتَرْقَ السَّمْعَ) yapan olabilir, onu da hemen parlak bir ateş parçası takip eder. (Hicr 15/17-18)

Bu suçun mülkiyet hakkının ortadan kaldırılmasına yönelik olduğunu Mâide 38. ayetteki جَزَاءُ kazandığına karşılık bir ceza olarak” ifadesinde de görmek mümkündür. Diğer bir ifadeyle, yukarıdaki tanıma girecek özellikleri taşıyan seriqa suçunun, kişinin mülkiyet hakkına yönelik bir suç olduğunu Mâide 38. ayetteki bu ifade teyid etmektedir. Burada fâilin yaptığı şeyin başkasının mülkiyetindeki bir malı haksız bir biçimde kendi mülkiyetine geçirmek olduğu açıktır.

Kısacası Kur’an’da el kesme cezasını gerektirecek seviyedeki hırsızlık suçu yani seriqa bu sayılan şartları taşımalıdır. سَارِقُونَ sâriqûn ifadesi ayette bu fiili işleyenler için kullanılmaktadır. Bir kişiye sâriq denilebilmesi için suçun sabit olması yani bir araştırma ve yargılamanın yapılmış olması gerekir. Yusuf Suresi 71. ayette bir iddia olarak ortaya atılan seriqa suçunun gerçekleştiğinin tespiti için de bir araştırma yapıldığı, suç sabit olunca cezanın tahakkuk ettiği yine 76. ayette görülmektedir:

فَبَدَأَ بِأَوْعِيَّتِهِمْ قَبْلَ وَعَاءِ أَخِيهِ ثُمَّ اسْتَخْرَجَهَا مِنْ وَعَاءِ أَخِيهِ

Yusuf, öz kardeşinin yükünden önce ötekilerinin yüklerinde arama yapmaya başladı. Sonra taşı öz kardeşinin yükünden çıkardı... (Yusuf 12/76)

Mâide Suresi 38. ayette de işte bu seriqa denilen türdeki hırsızlık suçunu işleyen erkek ve kadın hırsızdan (sâriq ve sâriqa) bahsedilmektedir. Yani ayetin devamında söylenecek olan şeyler bu kişilerle ilgilidir. Böyle isimlendirildiklerine (sâriq - sâriqa) göre yakalanmış, yargılanmış ve suçun yukarıda tarif edilen tüm özelliklerini barındırdıkları tespit edildiği için suçlu bulunmuş olmaları gerekir. Kısacası ayet seriqa fiilinin tüm şartlarını barındıran türden

⁹ Detaylı bilgi için bkz. a.g.e. s: 209

bir sâriq olarak hüküm giymiş kişilere hangi cezanın verileceğini bildirmektedir. Bu sebeple iddia edildiği gibi “*ayet tedbir amaçlı*” bir içeriğe sahip değildir.

İşlenen suçta yukarıda sayılan şartların tamamının bulunmaması suçu seriqa seviyesine ulaştırmayacağından el kesme cezasını ortadan kaldırır. Diğer bir deyişle, bu şartlardan birini dahi barındırmayan bir hırsızlık suçu seriqa olarak adlandırılmayacağı için bu suçu işleyene de sâriq denmez. Dolayısıyla bu kişiye el kesme cezası uygulanmaz. Meselâ “seriqa” seviyesine yükselmemiş hırsızlık suçlarına kapkaç, dolandırıcılık, yağma, gasp, zimmet v.b. suçlar örnek gösterilebilir. Bunlarda suç başkasının mülkiyet hakkını ortadan kaldırıcı bir eylem değil, belli bir mala yöneliktir. Bu yönleriyle seriqadan ayrılır, başka kelimelerle isimlendirilirler. **Lisân’ul-Arab**’da السارق sâriq kelimesinin anlamı verilirken konu şöyle dile getirilir:

السَّارِقُ عِنْدَ الْعَرَبِ مَنْ جَاءَ مُسْتَتِرًا إِلَى حِرْزٍ فَأَخَذَ مِنْهُ مَا لَيْسَ لَهُ، فَإِنْ أَخَذَ مِنْ ظَاهِرٍ فَهُوَ مُخْتَلِسٌ وَمُسْتَلْبٌ وَمُنْتَهَبٌ وَمُحْتَرَسٌ، فَإِنْ مَنَعَ مِمَّا فِي يَدَيْهِ فَهُوَ غَاصِبٌ

“Araplarda **sâriq** korunaklı bir yere gizlice gelip kendine ait olmayan bir şeyi alan kişiye denir. Bunu gizli değil de açıktan yaparsa, o zaman ona kapkaççı, gaspçı, yağmacı gibi isimler verilir. Kişiyi elindeki malından engellerse o gâsıptır.”

Suç ve Ceza Uygunluğu isimli çalışmasında seriqa suçunu Yusuf Suresi’nin ayetlerinden hareketle tarif eden Dr. Suat Erdoğan bu konuyu şöyle açıklığa kavuşturmaktadır:

“... Nitekim suça konu olan malın belli bir limitin altında kalması, dayanıklı olmayan, kısa sürede bozulan türden olması, mülkiyet hakkı ihlali konusunda şüphe uyandırır. Başka bir deyişle bu nitelikteki mallarla mülkiyetin varlığından söz edilemez. Konuyu örnek üzerinden açıklamak gerekirse, kapkaç (ihtilas), emniyeti suistimal, zimmet, dolandırıcılık, yağma (nübbe) v.b. suçlarda hırsızlık (seriqa) suçunun oluşması için gerekli şartların tam olarak bulunmaması dolayısıyla, fiil suça konu olan mal varlığına yönelik bir ihlal seviyesinde kalmakta, mülkiyet hakkını ihlal seviyesine ulaşmamaktadır. Bu tür suçlarda failin hedefi doğrudan mala yöneliktir. Tüm şartların bulunduğu hırsızlık (seriqa) suçunda ise fail çoğu zaman belli bir malı hedef almaz, dolayısıyla bu durumda fiil mala yönelik saldırının ötesinde, başkasının mülkiyet ve tasarruf hakkını yok etmektedir. Bu yapının kapkaç, yağma, gasp, zimmet v.b. suçlarındaki ihlalin ötesinde bir hak ihlaline sebebiyet verdiği açıktır.”¹⁰

İşlenen suç, seriqa kapsamına girmesi için tüm şartları bünyesinde barındırıyorsa suça konu olan malın değerinin bir önemi yoktur; zira suçun seriqa olabilmesi için zaten malın belli bir değer taşıması gerekir. Bu durumda suçun cezası el kesme olarak uygulanır. Tersine, bu şartlardan herhangi birini taşımayan bir hırsızlık ne kadar büyük miktarda mal için yapılırsa

¹⁰ a.g.e s: 225,225

yapılsın seriqa olamayacağı için failleri de sâriq olmayacaklar ve el kesme cezası uygulanmayacaktır.

Dolayısıyla Mâide 38. ayet dile getirildiğinde bir “*ekmek çalan kişinin de eli mi kesilecek*” türünden aceleci söylemlerin bir değeri yoktur. Ekmek kısa sürede bozulacak bir tüketim maddesidir. Ekmek çalmak, ekmeği çalınan kişinin mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaya yönelik bir eylem, yani nitelikli bir seriqa suçu değil, adî hırsızlıktır. Böyle bir fiile Mâide 38. ayete göre de el kesme cezası verilemez çünkü burada işlenen suç seriqa olmayacağından bu ayetin kapsamına girmez.

Ayetin “*kimsenin hırsızlık yapmaya ihtiyaç duymadığı, refah seviyesi yüksek bir toplum oluşturma amaçlı indirildiği*” iddiasının da temelsiz olduğu aşikârdır. Zira ayet adî hırsızlık suçlarından değil, kişinin mülkiyet ve tasarruf hakkını ortadan kaldırmaya yönelik nitelikli bir suçtan bahsetmektedir. Bu türden hırsızlık suçları karın doyurmak amaçlı yapılmaz. Hatta fakir insanların yapabilecekleri işler de değildir. Seriqa olarak adlandırılacak hırsızlık suçu çoğu zaman planlama, araştırma, bilgi, silahlanma, savunma gibi pek çok hazırlık ve donanımı gerektiren nitelikli bir suçtur. Ayrıca Kur’an’ın bir ayetinde bu suçu işleyecek kişilere verilecek ceza konu ediliyorsa günün birinde bu suçun ortadan kalkmasını beklemek abes olur. İnsan olduğu sürece seriqa da dahil her tür suç işlenmeye devam edecektir. Ayetin “*bu suçun önünü almanın mesajını verdiği*” iddiası ne ayetin metnine, ne Kur’an’ın başka herhangi bir ayetine ne de Kur’an dışından da olsa en küçük bir delile dayandırılacak bir iddia değildir.

قطع Qata'a Fiili ve Kur'an'daki Kullanımları

Ayetimizin ikinci ifadesi **قطع qata'a** fiilidir. Kur'an'da **قطع qata'a** kök harflerine sahip kelimeler toplam 36 kez geçmektedir. Bu kullanımların 7 tanesi dışındakiler çeşitli formlarda fiil olarak karşımıza çıkmaktadır. Fiile sözlükler “*ister cisim, ister tasavvur olsun bir şeyi aralarında bir aralık ya da yarık oluşacak şekilde ayırmak, kesmek*”¹¹ anlamını vermektedirler. Hatta **Lisan'ul-Arab**'ın **قطع** maddesinin ilk cümlesi şöyledir:

قطع: الْقَطْعُ: إِبَانَةُ بَعْضِ أَجْزَاءِ الْجَرْمِ مِنْ بَعْضِ فَصْلًا.

“Bir cismin bazı parçalarını diğerlerinden ayırarak bölmek.”¹²

Kelime, incelediğimiz ayette sülâsî mücerred (üç harfli yalın) formda, **اقتطعوا iktaû** şeklinde üçüncü çoğul şahsa emir olarak geçmekte ve “kesin!” anlamına gelmektedir. Bu fiil üzerinden ortaya atılan iddialar şu şekilde sıralanabilir:

¹¹ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'an, Tahkiki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, قطع maddesi.

¹² İbn, Manzûr, Lisân'ul Arab قطع maddesi

- “Ayette kesmek anlamında geçen قطع qata’a fiili Kur’an’da bu ayet dışında 18 yerde geçer. Bunlardan 16’sında kesinlikle fiziksel bir kesmeden bahsedilmemektedir. Diğer ikisinde de fiziksel kesme de olabilir, mecaz da olabilir. O halde ayette bu kelimenin kullanılması fiziksel bir el kesmenin değil, gücü kesmenin kastedildiğini gösterir.”
- “Kur’an’da fiziksel kesme anlamında قطع qata’a fiili değil, aynı fiilin tef’îl bâbı olan قَطَعَ qatta’a fiili kullanılmıştır. Yusuf 31 ve Araf 24. ayetlerde el kesmeden bahsedilirken de böyledir. Oysa Mâide 38’de قطع qata’a yani sülâsi mücerred formu kullanılmıştır. O halde ayette gerçek anlamda eli kesmek kastediliyor olamaz.”
- “Aynı fiilin kullanıldığı Yusuf Suresi 31. ayette ellerini kesen kadınlar ellerini kesip koparmamakta, sadece bıçakla yaralamaktadırlar. Dolayısıyla bu ayette de eli kesip koparmaktan bahsediliyor olamaz.”

Bu iddialara yanıt verebilmemiz için fiilin Kur’an’daki kullanımlarını başlıklar halinde incelemeye tâbî tutmamız yeterli olacaktır:

Sülâsî Mücerred (قطع Qata’a) Kullanımları

Fiilin sülâsî mücerred (üç harfli yalın) formu قطع qata’a şeklindedir. Fiilin sözlüklere geçmiş olan anlamını Kur’an’dan öğrenmek mümkündür. Rabbimiz “birleştirme”nin zıt anlamlısı olarak bu kelimeyi kullanmıştır:

الَّذِينَ يَنْقُضُونَ عَهْدَ اللَّهِ مِنْ بَعْدِ مِيثَاقِهِ وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ وَيُفْسِدُونَ فِي الْأَرْضِ أُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ

Fâsıklar, Allah’a verdikleri sözün kesinleşmesinden sonra Allah’ın birleştirilmesini emrettiği bağı kopararak ve tabii düzeni bozarak sözlerinden cayanlardır. Zarar edenler işte onlardır. (Bakara 2/27)

Ayette geçen وَيَقْطَعُونَ مَا أَمَرَ اللَّهُ بِهِ أَنْ يُوصَلَ ifadesi “Allah’ın birleştirilmesini emrettiği şeyi keserler” anlamına gelmektedir.¹³ Görüldüğü gibi ayette kesme fiili “birleştirmeyi bozma” olarak kullanılmakta böylece bu fiille kesilen şeyin koptuğunun anlaşılması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca kökünden ayıracak şekilde ağacı kesmek için de bu kelime kullanılmıştır:

مَا قَطَعْتُمْ مِّنْ لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ

Onlara ait bir hurma ağacını kesmeniz veya kökleri üzerinde dikili bırakmanız, Allah’ın onayı ile olmuştur. Bu, yoldan çıkanları cezalandırmak içindir. (Haşr 59/5)

¹³ Benzer bir kullanım için bkz: Ra’d 13/25

Burada da قطع qata'a fiili ile ifade edilen ağaç kesmenin bildiğimiz şekilde fizikî olarak ağacı kökünden ayırmak anlamında olduğu ayetin devamındaki اَوْ تَرْكُتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَى اَصُولِهَا “veya kökleri üzerinde dikili bırakmanız” ifadesinden net bir şekilde anlaşılmaktadır.

Kur'an'da bu fiil ister mecaz olarak isterse gerçek anlamında kullanılsın, hepsinde kesip ayırma, koparma anlamları bulunmaktadır. Mesela deyimsel ya da mecazî kullanımlar içerisinde en sık karşımıza çıkanlardan biri dört ayette geçen قطع دابره qata'a dâbirehu ifadesidir.¹⁴ Mecaz olarak kullanılıyor diye burada kelimenin kesme anlamı ortadan kalkmamaktadır. İfade “ardını kesti, kökünü kuruttu” anlamına gelmektedir:

فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ ابْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّىٰ إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ
فَقَطَّعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا وَالْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Kendilerine hatırlatılan görevleri unuttukları zaman önlerine bütün kapıları açarız. Verilen nimetlerle şımartıldıkları bir sırada da onları aniden yakalarız. Hemen umutsuzluğa düşerler. Yanlış yapan o toplulukların kökü kesilir. Her şeyi güzel yapan yalnız Allah'tır. O, bütün varlıkların Rabbidir. (En'âm 6/44-45)

Ayette فَقَطَّعَ دَابِرُ الْقَوْمِ الَّذِينَ ظَلَمُوا ifadesi “yanlış yapanların kökünün, ardının kesilmesi” anlamındadır. Deyimsel bir kullanım olmasına rağmen azaba uğratılan toplumun tamamen kesilip atılmasından, geriye kimsenin kalmamasından bahsedildiği açıktır. Yani kelimedede yine kesip koparma anlamı görülmektedir. Yine ister mecaz, ister gerçek anlamda okunsun, fiildeki kesip koparma anlamının açıkça görüldüğü bir diğer ayet şöyledir:

ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ

Sonra şah damarını koparırdık. (Hâkka 69/46)

Fiilin mecaz kullanımlarından biri olan aşağıdaki ayette de “doğru uygulamayı kesip yanlışla yönelme” anlamı görülmektedir:

أَتَيْنَكُمْ لِنَأْتُونَ الرِّجَالَ وَ نَقْطَعُونَ السَّبِيلَ وَنَأْتُونَ فِي نَادِيَكُمُ الْمُنْكَرَ فَمَا كَانَ جَوَابَ قَوْمِهِ إِلَّا أَنْ قَالُوا ائْتِنَا
بِعَذَابِ اللَّهِ إِنْ كُنْتَ مِنَ الصَّادِقِينَ

“Siz doğru ilişkiyi keserek erkeklere yanaşıyor; bir de o çirkinliği toplu olarak yapıyorsunuz ha!?” Halkının verdiği tek cevap şu oldu: “Eğer haklıysan bize Allah'ın azabını getir.” (Ankebût 29/29)

¹⁴ En'âm 6/45, Araf 7/72, Enfal 8/7, Hicr 15/66

Burada da kesilen ilişkinin (السييل) artık kopmuş olduğu bellidir. Yine fiilin mecazen kullanıldığı bir diğer ayette de şöyle buyrulmaktadır:

لَيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَوْ يَكْبِتُهُمْ فَيَنْقَلِبُوا خَائِبِينَ

Allah bu desteği, âyetleri görmezden gelenlerin bir bölümünü ayırıp atmak veya boyun eğdirmek için verir ki kaybetmiş olarak geri dönsünler. (Âl-i İmrân 3/127)

Öncesinde Allah'ın savaşta müminleri meleklerle desteklemesi konu edilen yukarıdaki ayette bu desteği vermesinin sebebi ifade ediliyor. Burada da “kaybetmiş olarak geri dönsünler” ifadesinden anlaşılıyor ki “kâfirlerin bir bölümünü kesmek” ifadesindeki kesme fiili yine “parçayı bütünden ayırma” anlamında kullanılmaktadır. Bir diğer ayette de kesip koparma anlamı barizdir:

مَنْ كَانَ يَظُنُّ أَن لَّنْ يَنْصُرَهُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ فَلْيَمْدُدْ بِسَبَبٍ إِلَى السَّمَاءِ ثُمَّ لْيَقْطَعْ فَلْيَنْظُرْ هَلْ يُذْهِبَنَّ كَيْدُهُ مَا يَغِيظُ

Kim Allah'ın, dünyada da âhirette de kendisine asla yardım etmeyeceği kanaatine varmışsa bir gerekçeyle göğe (Allah'a) yönelsin, diğer ilişkilerini derhal kessin ve baksın ki bu yol kendini bunaltan şeyi gerçekten giderecek mi yoksa gidermeyecek mi? (Hacc 22/15)

Kelime ayrıca Türkçe'ye de “katetmek” şeklinde girmiş olan, bir nehri, bir vadiyi yararak geçmek anlamında kullanılır. Kur'an'da bu anlamdaki kullanımını da görmek mümkündür:

وَلَا يُنْفِقُونَ نَفَقَةً صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً وَلَا يَقْطَعُونَ وَادِيًا إِلَّا كُتِبَ لَهُمْ لِيَجْزِيَهُمُ اللَّهُ أَحْسَنَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Az olsun, çok olsun yaptıkları her harcama ve aşıp geçtikleri her vadi mutlaka lehlerine yazılır. Bu, Allah'ın onları, yaptıklarından daha güzeli ile karşılması içindir. (Tevbe 9/121)

Kelime bu formda (sülasî mücerred) fiil kullanımlarının dışında, bir ayette ism-i fâil olarak **قَاطِعَةٌ qâtia** şeklinde¹⁵ “bir işte son kesin kararı veren” anlamında, bir ayette de ism-i mef'ûl olarak **لَا مَقْطُوعَةَ lâ maqtûa** şeklinde¹⁶ “kesilmeyen, kesintiye uğramayan” anlamında karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca Türkçemize de girmiş olan kara parçası anlamındaki “kıta” kelimesi bu köktendir ve Ra'd Suresinin 4. ayetinde bu anlamda kullanılmaktadır. Yine “geceden bir parça ” ifadesinde de 3 ayette **قَطْع** kelimesi kullanılmaktadır.¹⁷

¹⁵ Necm 27/32

¹⁶ Vâkıa 56/33

¹⁷ Yunus 10/27, Hud 11/81, Hicr 15/65

Görüldüğü üzere kesmek anlamına gelen قطع qata'a fiilinin sülâsî mücerred (üç harli yalın) kullanımlarında, ister gerçek ister mecaz olsun ayırıp koparma anlamı son derece belirgindir. Bu kullanımların fiziksel kesme anlamına gelmediğini söylemenin hiçbir anlamı yoktur. Çünkü kesilen şey maddi bir varlık ise elbette kesme işlemi de fiziksel olacaktır. Kesilen şey soyut bir kavramsa kesme de fiziksel olmayacaktır. Kesme işleminin soyut bir kavram için kullanılmasının, onun kesip koparma, kesilen kısmın diğerinden ayrılması anlamından bir şey kaybettirmediği ayetlerden de net bir biçimde görülebilmektedir. Zaten bunun aksini düşünmek abestir. Nitekim bu durum Türkçemizde de aynıdır. Mesela “et kesmek” ile “sözü kesmek” cümleleri, kesilen şeylerin farklı olmasından dolayı fiziksel ve soyut kesmeye birer örnektir. Her ikisinde de kesme fiilinin kullanılmış olması fiilin anlamında değişikliği gerektiren bir durum değildir. Bu ifadeleri duyan kişi hangisinde fiziksel hangisinde soyut bir kesme işlemi yapıldığını net bir biçimde anlar. Dolayısıyla “*bu kelime şu kadar ayette fiziksel olmayan kesme anlamında kullanılıyor*” ifadesi kelimenin anlamında bir değişikliği gerektirecek veya herhangi bir iddia için bahane olarak öne sürülecek bir ifade olamaz. Yine bu fiilin soyut kavramlar için kullanılıyor olması hatta daha çok bu şekilde kullanılması Mâide Suresi 38. ayette de soyut bir kavram için kullanılmasını gerektirmez veya bu ayetteki **أَيَّدِي** eydiy (eller) kelimesinin organ olan eli değil de soyut bir kavram olan gücü kastettiğini göstermez. Kaldı ki Arapça’da “güç” anlamına gelen kelime ile “eller” anlamına gelen kelimelerin tamamen farklı köklerden gelen iki farklı kelime olduklarını ileride göreceğiz.

Tefe’ul Bâbindan (تَقَطَّعَ Teqatta’a) Kullanımları

Kur’an’da bu fiilin farklı formları da yine hem mecaz hem de gerçek anlamda ya da hem maddî, fiziksel bir kesme hem de manevî kesme için kullanılmaktadır. Fiilin farklı bâblardaki kullanımlarında da anlamda bir değişiklik yoktur. Örneğin müteaddî (nesne alan) fiili lâzım (nesne almayan) fiile dönüştüren ya da Türkçe söylemek gerekirse fiile edilgenlik anlamı yükleyen tefe’ul bâbindaki (تَقَطَّعَ - teqatta’a) kullanımları şöyledir:

إِذْ تَبَرَّأَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا مِنَ الَّذِينَ اتَّبَعُوا وَرَأَوْا الْعَذَابَ وَتَقَطَّعَتْ بِهِمُ الْأَسْبَابُ

Arkasından gidilen kişiler o gün, kendilerini takip edenleri terk ederler. Artık azabı görmüşler ve aralarındaki bütün bağlar kesilmiştir. (Bakara 2/166)

Önceki ayetten okunduğunda Allah’la aralarına koydukları aracılara uyanların ahiretteki durumları anlatılırken aralarındaki bağların kopmuş olacağı **تَقَطَّعَ teqatta’a** fiili ile anlatılmaktadır. Yani fiilin bu formunda da “kesilip ayrılma, kopma” anlamı barizdir.

وَلَقَدْ جِئْتُمُونَا فَرَادَى كَمَا خَلَقْنَاكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ وَتَرَكْتُمْ مَا خَوَّلْنَاكُمْ وَرَاءَ ظُهُورِكُمْ وَمَا نَرَى مَعَكُمْ شُفَعَاءَكُمُ الَّذِينَ زَعَمْتُمْ أَنَّهُمْ فِيكُمْ شُرَكَاءُ لَقَدْ تَقَطَّعَ بَيْنَكُمْ وَضَلَّ عَنْكُمْ مَا كُنْتُمْ تَزْعُمُونَ

Size verdiklerimizi arkanızda bırakıp ilk önce yarattığımız gibi karşımıza tek tek geldiniz. İşlerinizde size eşlik edeceklerini kurguladığınız şefaathçilerinizi de yanınızda göremiyoruz. Aranız kesilmiş; kuruntusunu ettikleriniz sizden savuşup kaybolmuşlar. (En'âm 6/94)

Ayette aranız açılmış anlamında yine aynı fiil kullanılmış, “aranız kesilmiş” denmiştir. Yine aynı bâbdan mecâzî kullanımlara bir örnek de “kalplerin parçalanması” anlamında geçen şu ayettir:

لَا يَزَالُ بُنْيَانُهُمُ الَّذِي بَنَوْا رِيبَةً فِي قُلُوبِهِمْ إِلَّا أَنْ تَقَطَّعَ قُلُوبُهُمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ

Kurdukları bina, kalpleri parçalanıncaya kadar içlerinden çıkmayacak bir şüphe kaynağı olmaya devam edecektir; Allah bilir, doğru kararlar verir. (Tevbe 9/110)

Aynı bâbın kullanıldığı bir diğer ayet şöyledir:

وَتَقَطَّعُوا أَمْرَهُمْ بَيْنَهُمْ كُلُّ إِلَيْنَا رَاجِعُونَ

Ama din konusunda bölündüler; hepsi bize döneceklerdir. (Enbiyâ 21/93)¹⁸

Burada da dilimize bölünme olarak çevrilmiş olan kelime **تَقَطَّعُوا** **teqatta'û** kelimesidir ve yine kopan kısmın diğerinden ayrıldığı anlamı net olarak görülebilmektedir.

Sonuç olarak fiilin tefe'ul bâbındaki kullanımlarında da anlamda bir değişiklik meydana gelmemekte, bir bütünün bir parçasının kesilip koparılması anlamında kullanıldığı kolayca tesbit edilebilmektedir.

Tef'îl Bâbindan (قَطَعَ Qatta'a) Kullanımları

قَطَعَ qata'a fiilinin tef'îl bâbından kullanımları da Kur'an'da bolca mevcuttur. Bu bâbın özelliği lâzım (nesne almayan) bir fiilili müteaddî (nesne alan) yapması veya müteaddî bir fiile bir nesne daha katmasıdır. Ayrıca anlama, fiilin abartılı olarak çok yapıldığı vurgusunu katar. Bu çokluk anlamı, fâilde (öznede) olabileceği gibi mef'ûlde (nesnede) de olabilir. Yani işi yapanların çokluğu vurgulanabileceği gibi yapılan işin çok olduğu da anlatılıyor olabilir. Kur'an'dan قَطَعَ qata'a fiilinin tef'îl bâbından formu olan **قَطَعَ qatta'a**'nın anlamının da kesip ayırma olduğunu görmemiz mümkündür:

هَٰذَا خِصْمَانِ اخْتَصَمُوا فِي رَبِّهِمْ ۖ فَالَّذِينَ كَفَرُوا قُطِّعَتْ لَهُمْ ثِيَابٌ مِّنْ نَّارٍ يُصَبُّ مِنْ فَوْقِ رُءُوسِهِمُ الْحَمِيمُ

¹⁸ Benzer bir kullanım da Müminun 23/53 ayetinde görülebilir.

İşte Rableri konusunda çekişen iki düşman kesim; kâfir kesim için ateşten elbiseler biçilecek ve başlarından aşağı kaynar sular dökülecektir. (Hacc 22/19)

Ayette “ateşten elbise biçilecek” ifadesi قَطَعَ qatta’a fiiliyle dile getirilmiştir. Yani fiildeki kesme anlamı bu bâbda da korunmaktadır. Yine bu anlamdaki bir diğer ayet şöyledir:¹⁹

وَقَطَّعْنَاهُمْ اثْنَتَيْ عَشْرَةَ أَسْبَاطًا أُمَمًا...

Onları on iki boya, her biri ayrı bir toplum (ümme) olacak şekilde ayırmıştık... (A’râf 7/160)

Yine firavunun Musa (a.s)’a inanan sihirbazlar için savurduğu tehditleri içeren üç ayrı ayette de aynı ifade kullanılmaktadır. Bir tanesini görmemiz yeterli olacaktır:²⁰

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأُصَلِّبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

Ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sonra kesinlikle hepinizi asacağım. (A’râf 7/124)

Hırsızlıkta olduğu gibi bir başka suçun cezası bildirilirken de el ve ayakların kesilmesi ifadesinde fiilin bu formu kullanılmıştır:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ ذَلِكَ لَهُمْ خِزْيٌ فِي الدُّنْيَا وَلَهُمْ فِي الْآخِرَةِ عَذَابٌ عَظِيمٌ

Allah’a ve elçisine karşı savaştan ve ortalığı birbirine katmaya çalışanların cezası öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bulundukları yerden sürülmeleridir. Bu, dünyada uğrayacakları rezilliktir. Ahirette ise onları büyük bir azap beklemektedir. (Mâide 5/33)

Burada da kelimenin kesip koparma anlamı hem de bir suçun cezası olarak kullanılmaktadır.

Ayrıca yeryüzünün parçalanması,²¹ bağırsakların parçalanması,²² akrabalık bağlarının koparılması²³ anlamlarında da fiilin bu formu kullanılmıştır. Kısacası fiilin bu bâbdaki kullanımlarında da hem soyut kavramların hem de somut, fiziksel nesnelerin kesilmesinden bahsedilmektedir. Ancak fiil, kök anlamı olan kesme, koparıp ayırma anlamından bir şey

¹⁹ Diğer A’râf 7/168

²⁰ Diğer ayetler şunlardır: Taha 20/71, Şuara 26/49

²¹ Ra’d 13/31

²² Muhammed 47/5

²³ Muhammed 47/22

kaybetmemiş, fiziksel olsun olmasın her tür nesnenin kesilmesi için kullanılmıştır. Bu bâbın konumuz açısından en önemli ayetleri ise Yusuf Suresinde yer alan iki ayettir:

فَلَمَّا سَمِعَتْ بِمَكْرِهِنَّ أَرْسَلَتْ إِلَيْهِنَّ وَأَعْتَدَتْ لَهُنَّ مُتَّكَأً وَآتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سِكِّينًا وَقَالَتِ اخْرُجْ عَلَيْهِنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ وَقُلْنَ حَاشَ لِلَّهِ مَا هَذَا بَشَرًا إِنْ هَذَا إِلَّا مَلَكٌ كَرِيمٌ

Dedikoduları kadının kulağına gelince davetçiler gönderdi. Onlara mükellef bir sofraya hazırladı; her birine bir bıçak verdi. Sonra Yusuf'a: "Haydi yanlarına çık" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce büyülendiler ve ellerini kestiler. Dediler ki "Olmaz böyle şey! Allah için bu insan değil, olsa olsa değerli bir melek olur." (Yusuf 12/31)

وَقَالَ الْمَلِكُ انْتُونِي بِهِ فَلَمَّا جَاءَهُ الرَّسُولُ قَالَ ارْجِعْ إِلَىٰ رَبِّكَ فَاسْأَلْهُ مَا بَالُ النِّسْوَةِ اللَّاتِي قَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ إِنَّ رَبِّي بِكَيْدِهِنَّ عَلِيمٌ

Kral dedi ki "Onu bana getirin!" Elçi geldiğinde Yusuf şunları söyledi: "Efendine dön de sor bakalım, ellerini kesen kadınların derdi neymiş? Benim efendim (olan Allah) onların oyunlarını bilir." (Yusuf 12/50)

Bazı kişiler bu ayetleri delil göstererek, ellerini kesen kadınların ellerinin kopmadığını dolayısıyla hırsızın elinin kesilmesinde de benzer bir kesme işleminin uygulanmasından bahsedildiğini öne sürmektedirler. Oysa bu ayetlerde elin kopmadığının anlaşılması ayetlerin konusu itibarıyla öyle anlamının zorunlu olmasındandır. Yani قطع qata'a fiilindeki kesme anlamı kesilen parçanın diğerinden ayrılmasını da içerir ama bu anlamın her cümlede kullanılması zorunludur diyebilmek aklen de mümkün değildir. Çünkü Yusuf Suresinin ayetlerindeki kadınların ellerini kesip koparmadıklarını anlamamızın sebebi kullanılan fiil değil, ayette anlatılan konu ve içinde bulunulan durumdur. Bununla hırsızın elinin kesilmesini emreden ayeti aynı durumu anlatıyormuş gibi değerlendirmek akla ve mantığa uygun değildir. Diğer bir deyişle bu ayetlerde ellerini kesen kadınların ellerini bileklerinden koparıp ayırmadıklarının belli oluşu "ellerini kesin" şeklinde açıkça emir kipinde gelen bir ifadenin de bu şekilde anlaşılacağına delili olamaz.

Ayrıca hırsızın elinin kesilmesi olayı bir suçun cezası olarak emredilmektedir. Tıpkı Mâide Suresi 33. ayetteki Allah ve Rasulü ile savaşıyor ve yeryüzünü fesada verenlerin suçunda olduğu gibi. Bir suçun cezası olarak emredilen el kesmenin yaşadıkları şaşkınlıktan dolayı sofradaki bıçakla ellerini kesen kadınlarla karşılaştırılması mümkün değildir. Eğer bu ayetlerden hareketle Kur'an'daki kesme fiillerine anlam verecek olursak firavunun sihirbazlar için söylediği el ve ayakların kesilmesi konusunun da bir tehdit değil şaka olması gerekir. Oysa ayetin devamındaki ifadeler firavunun ciddiyetini göstermektedir:

... فَلَا قُطْعَنَ أَيْدِيكُمْ وَأَرْجُلُكُمْ مِّنْ خِلَافٍ وَلَا أَصْلَابُكُمْ فِي جُدُوعِ النَّحْلِ وَلَتَعْلَمَنَّ أَنِّيَأْ أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ

...Öyleyse ben de tereddüt etmeden ellerinizi ve ayaklarınızı çapraz olarak keseceğim ve sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabının daha ağır, daha kalıcı olduğunu iyice öğreneceksiniz. (Tâhâ 20/71)

Ellerini kesen kadınlardan bahseden ayette kullanılan fiil ile bu ayette kullanılan fiil aynıdır. Her ikisi de قطع qata'a fiilinin tef'îl bâbındaki hali olan قطع qatta'a fiilidir. Bu bâbın özelliğinin fâilin veya mef'ûlün fazlalığını bildirmesi olduğunu söylemiştik. Aynı anda elini kesen çok sayıda kadın olduğu için ve firavun aynı anda çok sayıda sihirbazı el ve ayaklarını kesmekle tehdit ettiği için fiil tef'îl bâbında gelmiştir. Ancak bu ayetlerdeki kesme fiilleri her açıdan aynı oldukları halde iki ayetteki kesmenin birbirinden farklı olduğunu anlamamız için normal bir insandan daha fazla bir şey olmamıza gerek olmadığı da açıktır. Bu ayetleri okuyan hiç kimse kadınların ellerini kopardığını söyleyemeyecekken aynı şekilde firavunun da elleri ve ayakları yaralamaktan, bıçakla çizmekten bahsettiğini iddia edemeyecektir.

Kelimelerin anlam çerçevelerini kullanıldıkları cümlelerin ve anlattıkları durumların belirlediği aşîkârdır ve bu her dilde böyledir. Mutfaktan çıkan bir kişinin “annemin eli kesildi” demesiyle ameliyathaneden çıkan bir doktorun “hastanın eli kesildi” demesi arasında fark olduğunu söylemeye bile gerek yoktur.

Sonuç olarak Mâide Suresi 38. ayette seriqa türündeki hırsızlık suçunu işlemiş her bir kadın ve erkeğin ellerinin kesilmesi emredilmektedir. Burada fizikî bir kesme ve kesilen parçanın bütünden ayrılmasının ifade edildiği son derece nettir. Kullanılan fiil gayet açık bir emirdir ve emreden de Allah'tır. Bu emir mutlaka tam olarak uygulanmak zorundadır. Kaldı ki yüce Allah'ın bir suçun cezasını birkaç kişinin yorumuna muhtaç bırakması da olacak bir şey değildir.

يد Yed Kelimesi ve Kur'an'daki Kullanımları

Seriqa seviyesinde hırsızlık yapan bir hırsızın (sâriq) cezasını bildiren ayette geçen فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا ifadesi “ellerini kesin” anlamına gelmektedir. Burada “ellerini” şeklinde çevrilmiş olan kelime أَيْدِيَهُمَا eydiyehumâ kelimesidir. أَيْدِي eydiy kelimesi يد yed kelimesinin çoğuludur ve “eller” anlamına gelir. Ayeti farklı yorumlayanların en çok örseledikleri kelime budur. Bu ifadenin kullanımı ile ilgili olarak şu iddialar ortaya atılmaktadır:

- “El anlamına gelen يد yed kelimesi Kur'an'da çoğunlukla mecaz olarak kullanılmaktadır. O halde burada da mecaz olmalıdır.”
- “أَيْدِي eyd kelimesi eller anlamına geldiği gibi güç anlamına da gelir. Ayette güç anlamında olmalıdır, dolayısıyla ayette hırsızın gücünün kesilmesi emredilmektedir.”
- “Ayette أَيْدِيَهُمَا eydiyehumâ ifadesi kullanılmaktadır. Burada iki kişinin ellerinden bahsedilmektedir. Arapça'da çoğul kelimeler en az üç taneyi ifade eder. Ayetteki

kelime çoğul olduğuna göre en az üç adedi gösterir. Ancak bir insanda iki el vardır. Demek ki ayetin kast ettiği şey el değil güçtür.”

- “El dendiği zaman organla ilgili bir sınır belirtilmiş olmaz. Ayette elin nereden kesileceği de belirtilmemiştir. O halde bu ifade organ olan eli kastediyor olamaz.”
- “Günümüzde teknolojik gelişmeler sayesinde eli kesilen kişi mikro cerrahi yöntemiyle elini yeniden diktirebilir. O halde ayette kast edilen şey el kesme olamaz.”
- “Ayette elin kesilmesinin emredilmesi hırsızlık yapılan organın kesilmesi anlamına gelir. Günümüzde ise hırsızlık elle yapılmamaktadır. Bugün el kesmek hırsızlık organını kesmek anlamına gelmeyeceğinden el kesme bu cezanın karşılığı olamaz.”
- “Ayette kastedilen, hırsızlık yapmak isteyen kişinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmektir. Herkesin karnının doyduğu bir ortam oluşturulursa hırsızlık yaşanmaz. Ayetteki kesme emri hırsızlığa karşı tedbir olması için gücün kesilmesi anlamındadır.”

Bu iddialar üç başlıkta toplanarak her birine ayetlerle cevap vermek mümkündür:

1. Mâide 38. Ayette Geçen “El” İfadesinin Mecaz Olması Mümkün Mü?

Arapça’da “el” anlamına gelen يد yed kelimesinin aslı يدي yedyun kelimesidir ve kök harfleri ي د ي y-d-y’dir. Çoğul formu iddia edildiği gibi أيد eyd değil, أيدي eydiyyun şeklindedir.²⁴ Kur’an’da يدي ydy kök harflerine sahip kelimeler 110 ayette 120 kez geçmektedir. Bu kelimenin insanın organı olan el anlamını Kur’an’dan kolaylıkla tesbit etmek mümkündür:

أَلْهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا...

Ayakları mı var ki yürüsünler; elleri mi var ki tutsunlar; gözleri mi var ki görsünler; kulakları mı var ki dinlesinler... (A’râf 7/195)

لَأَقْطَعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ مِّنْ خِلَافٍ ثُمَّ لَأَصْلَبَنَّكُمْ أَجْمَعِينَ

Ellerinizi ve ayaklarınızı elbette çaprazlama keseceğim, sonra elbette hepinizi asacağım. (A’râf 7/124)

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ أَوْ يُنْفَوْا مِنَ الْأَرْضِ

Allah’a ve elçisine karşı savaşıyor ve ortalığı birbirine katmaya çalışanların cezası öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi ya da bulundukları yerden sürülmeleridir... (Mâide 5/33)

²⁴ Ragıp el-İsfahânî, Müfredattü Elfâzî'l Kur’ân, Tahkîkî Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, ب maddesi

يَوْمَ تَشْهَدُ عَلَيْهِمْ أَلْسِنَتُهُمْ وَأَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Onların yapmakta olduklarına, kendi dilleri, kendi elleri ve kendi ayakları şahitlik ettiği günde (Nûr 24/24)

Diğer dillerde olduğu gibi el kelimesinin birçok deyimsel ve mecaz kullanımı hem Arap dilinde hem de Kur'an'da mevcuttur. Ancak bu kullanımlarda da kelimenin “organ olan el” anlamı kaybolmaz. Örnek vermek gerekirse:

وَلَنْ يَتَمَنَّوْهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ

Elleriyle yaptıklarından ötürü ölümü asla isteyemezler. O zalimleri bilen Allah'tır. (Bakara 2/95)

“Elleriyle yaptıkları” veya “elleriyle takdîm ettikleri” ifadesindeki kullanım deyimdir ve kişinin bilinçli ve kendi tercihi olarak işlediği fiillerin kastedildiği açıktır. Benzer bir kullanım şu ayetlerde de görülebilir:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُمْ بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ

İnsanların, kendi elleriyle yaptıkları şeyler yüzünden karada ve denizde bozulmalar olur. Bu, ettiklerinin bir kısmını bulsunlar diyedir; bakarsın vazgeçerler. (Rûm 30/41)

وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ وَأَحْسِنُوا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

Allah yolunda harcama yapın da kendi ellerinizle kendinizi tehlikeye atmayın. Güzel davranın. Allah güzel davrananları sever. (Bakara 2/195)

Yapılan eylemin failini vurgulamak için başvurulduğu açık olan bu ifade tarzı bizzat Allah için de kullanılmaktadır:

قَالَ يَا إِبْلِيسُ مَا مَنَعَكَ أَنْ تَسْجُدَ لِمَا خَلَقْتُ بِإِيْدِي ۖ أَسْتَكْبَرْتَ ۖ أَمْ كُنْتَ مِنَ الْعَالِينَ

Allah ona, “İblis, elimle yarattığıma secde etmeni engelleyen ne oldu? Kibirlendin mi, yoksa kendini yüce görenlerden mi oldun?” (Sâd 38/75)

İçerisinde el kelimesinin kullanıldığı, “yetkiyi elinde bulundurmak” anlamındaki kullanımlar da dillerde çok yaygındır. Kur'an'da benzer kullanım Allah için de söz konusudur:

... بِبَيْدِكَ الْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

... Bütün iyilikler Senin elindedir. Sen her şeye bir ölçü koyarsın. (Âl-i İmrân 3/26)

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

Bütün yetkileri elinde tutan Allah pek yücedir. Her şeye bir ölçü koyan O'dur. (Mülk 67/1)

Yine “bir toplumun içine elini sokmak”, “birinden elini çekmek” ifadeleri de dilimizde olduğu gibi Arapça’da da deyim olarak kullanılan ifadelerdir. Kur’an’da pek çok kez görülen bu kullanıma gösterilebilecek bir örnek şöyledir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اذْكُرُوا اللَّهَ عَلَيَّكُمْ إِذْ هُمْ قَوْمٌ أَنْ يَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ فَكَفَّ أَيْدِيَهُمْ عَنْكُمْ وَاتَّقُوا اللَّهَ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ

Ey inanıp güvenenler, Allah’ın üzerinizde olan nimetini hatırlayın; hani bir gün bir topluluk, iinize elini sokmaya çalıştı da Allah onların ellerini sizden çekti. Siz Allah’tan çekin ve kendinizi koruyun. Müminler, yalnız Allah’a dayanıp gvensinler. (Mâide 5/11)

Türkçemizde cimri insan için kullanılan “eli sıkı” ifadesinin bir benzeri, zıttı olan “eli açık” deyimini ile birlikte Kur’an’da yer almaktadır:

وَقَالَتِ الْيَهُودُ يَدُ اللَّهِ مَغْلُولَةٌ غُلَّتْ أَيْدِيهِمْ وَلُعِنُوا بِمَا قَالُوا ۗ بَلْ يَدَاهُ مَبْسُوطَتَانِ يُنفِقُ كَيْفَ يَشَاءُ ...

Yahudiler “Allah’ın eli sıkıdır” dediler. Sıkı olan onların elidir. Böyle dedikleri için dışlandılar (lanetlendiler). Hayır, Allah’ın iki eli de açıktır; nasıl tercih ederse öyle verir... (Mâide 5/64)

Ayrıca içerisinde يَ yed kelimesinin tekil ve çoğul formlarının geçtiği bir başka deyim Kur’an’da çokça yer almaktadır. Lafzen “iki eli arasında” veya “elleri arasında” anlamına gelen بَيْنَ يَدَيْهِ beyne yedeyhi veya بَيْنَ أَيْدِيهِمْ beyne eydihim deyimini ve türevleri “kendinden önceki” veya “nnde bulunduğu” şeklinde dilimize çevrilmektedir:

وَمَا كَانَ هَذَا الْقُرْآنُ أَنْ يُفْتَرَىٰ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَلَكِنْ تَصْدِيقَ الَّذِي بَيْنَ يَدَيْهِ وَتَفْصِيلَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ فِيهِ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ

Bu Kur’an, başkası tarafından uydurulup Allah’a mal edilmiş değildir. Aksine kendinden öncekini/önünde bulunduğunu tasdik eden, o Kitapları açıklayan, içinde

şüpheye yer olmayan ve varlıkların Rabbi tarafından indirilmiş olan kitaptır. (Yunus 10/37)

Deyimsel ifadelerin yer aldığı ayetlerde de görüldüğü gibi tüm mecaz kullanımlarına rağmen kelimenin organ olan el anlamı ortadan kalkmamaktadır. Zaten bir kelimenin gerçek anlamı bütünüyle ortadan kalkacak olursa o kullanıma mecaz denmesi de mümkün olmaz. Kelimenin mecaz olarak kullanıldığı çok açık olan şu ayette bile organ olan “el” anlamı kaybolmamış, ancak anlatılan konunun ifade gücü artırılmıştır:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ...

Sana bağlılık sözleşmesi yapanlar, o sözleşmeyi aslında Allah ile yapmış olurlar. Allah’ın eli onların elleri üstündedir... (Fetih 48/10)

Ayrıca deyimisel olarak kullanılan ifadelerde tek bir kelimenin anlamı değil, ifadenin bütünü deyimdir. Mesela “eli açık” derken el kelimesi yine bildiğimiz organ olan el anlamındadır. Fakat “eli açık” ifadesinin bütünü bir deyim olduğu için burada kimsenin aklına açık bir el gelmez; o deyim anlattığı durum anlaşılır. Yani deyimlerde ve mecazî kullanımlarda, kullanılan ifadenin tamamı, bir bütün olarak gerçeğinden farklı şeyler anlatır. İçindeki kelimelerse aslî anlamlarını korumaya devam ederler.

Bunun yanı sıra bir kelimenin nerede mecaz nerede gerçek anlamda kullanıldığını anlayabilmek mümkün olmasa mecaz diye bir şeyden söz edilmesi anlamsız olurdu. Hele de Allah’ın Kitabında yer alan ifadelerin nerede mecaz olduğunun tesbiti kişiden kişiye değişiklik gösterebiliyorsa o kitabı Allah’a ait saymak olacak şey değildir. Dolayısıyla tüm bu mecaz kullanımlarına bakarak hırsızın elinin kesilmesini emreden Mâide 38. ayetteki “eller” ifadesini mecaz saymanın, organ olan elden bahsedilmediğini söylemenin hiçbir kabul edilebilir yanı yoktur. Kaldı ki aynı gerekçeyle Mâide 33. ayetteki terör suçlarının cezaları sayılırken geçen أَيْدِيهِمْ eydihim (elleri) ifadesini neden mecaz saymadığımızın açıklanması gerekir. O ayette ayakların kesilmesi, asılma veya sürgün edilme gibi ifadelerin de kullanıldığı, dolayısıyla bunun bir ceza olduğunun çok açık olduğu ileri sürülebilir. Ancak bu mantıklı bir cevap olmaz. Çünkü bu durumda sadece elin kesilmesinin emredilmesi bir türlü dile getirilemez. Yani yanında en azından ayaklar da geçmedikçe el kelimesi mecaz sayılacaksa sadece elin kesilmesini emretmek dil bakımından mümkün olamaz.

2. Mâide 38. Ayetteki “Elleri” İfadesinin “Güçleri” Anlamına Gelmesi Mümkün Mü?

يَد yed kelimesinin çoğulunun أَيْد eyd olduğu ve أَيْد eyd kelimesinin aynı zamanda “güç” anlamına da geldiği, dolayısıyla ayette hırsıza (sâriq) verilecek cezanın onun gücünü kesmek olduğu iddia edilmektedir. Her şeyden önce “el” anlamındaki يَد yed kelimesinin çoğulu أَيْد eyd değildir. Bu konuyu aşağıda detaylı olarak anlatacağız. Ama önce ileri sürülen iddianın

hiçbir durumda ayete uygun olmadığını belirtmemiz gerekir. Hukuk, bir suç işlendikten sonra o suçun cezasının tesbiti ile ilgilenir. Ayette seriqa suçu sabit olmuş kişilere verilecek cezadan bahsedilmektedir. Suçu sabit bir kişinin gücünü kesmek gibi bir ceza olamaz. Kaldı ki bu ifadeyle neyin anlatılmak istendiği de belli değildir. Eğer anlatılmak istenen hırsızlığın olmadığı bir toplumsal düzen oluşturmaksa bu işlenmiş bir suçun cezası değil, o suçun işlenmesini önleyici bir tedbir olabilir. Oysa ayette السارق و السارقة es'sâriqu ve's-sârikatu (erkek hırsız ve kadın hırsız) denilerek suçu sabit olmuş hırsızdan (sâriq) bahsedilmektedir. Yani ayette sâriq olarak isimlendirilmelerinden, seriqa suçundan yakalanmış, yargılanmış ve suçlu bulunmuş oldukları anlaşılır. Ayrıca yeryüzünde insanların hırsızlık yapmaları alınacak tedbirlerle önlenemez. Sadece Kur'an'ın hırsızdan (sâriq) bahsediyor ve onun cezasını bildiriyor olması bile bu suçun (seriqa) kıyamete kadar yeryüzünde işleneceğinin en güçlü delilidir. Kur'an Allah'ın Kitabı olduğundan suçlara verilen cezalar da insan fıtratına uygun olacaktır. Fıtrata uygun cezalar suçları minimize etmenin tek ve olmazsa olmaz şartıdır. Dolayısıyla hırsızlık (seriqa) suçu en aza indirilmek isteniyorsa yapılması gereken şey, ayetleri doğru anlayıp teslim olmaktır.

Gelelim kelimenin “el” değil “güç” anlamına geldiği iddialarına: Arapça'da “güç” anlamına gelen **أيد** **eyd** kelimesi **أيد** **eyde** fiilinden türemiştir.²⁵ Türkçede kullandığımız destekleme, güçlendirme anlamındaki “te'yîd” kelimesi de bu fiilin tef'îl bâbının mastarıdır. Oysa el anlamındaki **يد** yed kelimesinin **يدي** ydy kökünden bir kelime olduğunu söylemiştik. Bu sebeple sözlüklerde “el” anlamındaki **يدي** ydy maddesi ile “güç” anlamındaki **أيد** eyd maddesi birbirinden farklıdır. **Lisân'ul Arab**'ın **أيد** **eyd** maddesinde kelimeye şu anlam verilir:

أيد: الأيدُ والأدُ جميعاً: القوة؛

“Eyd: Eyd ve Âd kuvvet anlamındadır.”²⁶

İddia sahipleri **يد** yed kelimesinin çoğulu ile bu kelimeyi birbirine karıştırmaktadırlar. Güç anlamına gelen **أيد** **e-y-d** kök harflerinden türemiş kelimeler Kur'an'da 11 ayette geçmektedir.²⁷ Bunlardan sadece ikisinde isim diğerlerinde fiil formundadırlar. Kelimenin fiil olarak geçtiği ayetlerin hepsinde fâil Allah'tır ve şu ayette de olduğu gibi daima tef'îl bâbında “desteklemek, güçlendirmek” anlamında karşımıza çıkmaktadır:

وَلَقَدْ آتَيْنَا مُوسَى الْكِتَابَ وَقَفَّيْنَا مِنْ بَعْدِهِ بِالرُّسُلِ وَآتَيْنَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ الْبَيِّنَاتِ وَأَيَّدْنَاهُ بِرُوحِ الْقُدُسِ...

Musa'ya o kitabı vermiş, ardından da onun izinden giden elçiler göndermiştik. Meryem oğlu İsa'ya da açık belgeler (mucizeler) vermiş, onu Kutsal Ruh ile güçlendirmiştik (te'yîd). (Bakara 2/87)

²⁵ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, **أيد** maddesi.

²⁶ İbn Manzûr, Lisân'ul Arab **أيد** maddesi

²⁷ Bakara 2/87, 253, Âl-i İmrân 3/13, Mâide 5/110, Enfâl, 8/26, 62, Tevbe 9/40, Sâd 38/17, Zâriyât 51/47, Mücadele 58/22, Saff 61/14

Aslında bu kelimenin “el” anlamındaki يَد yed kelimesinden tamamen farklı bir kelime olduğunun en güçlü delillerinden biri tef’îl bâbındaki durumudur. Yukarıdaki ayette de görüldüğü gibi tef’îl bâbında أَيْدٍ **eyyede** şekline giren bir fiilin kök harfleri ي د ي y-d-y olamaz, أَيْدٍ e-y-d olmak zorundadır. Dolayısıyla el ve güç anlamındaki kelimeler birbirlerinden tamamen farklı köklere sahip olmak zorundadırlar.

Güç anlamındaki أَيْدٍ eyd kelimesinin isim olarak kullanıldığı iki ayet şunlardır:

وَالسَّمَاءَ بَنَيْنَاهَا بِأَيْدٍ ...

Bir de semaya bakın biz onu kuvvetle (بِأَيْدٍ bieydin) bina ettik... (Zâriyât 51/47)

اصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ إِنَّهُ أَوَّابٌ

Bunların sözlerine sabret. Kulumuzu; güçlü (ذَا الْأَيْدِ ze'l-eyd) Davut'u anlat. Çünkü o, pek saygılıydı. (Sâd 38/17)

Nitekim **Lisân'ul Arab** أَيْدٍ eyd maddesinde bu ayet örnek verilmiş ve şöyle söylenmiştir:

وَقَوْلُهُ عَزَّ وَجَلَّ: وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ؛ أَيِ ذَا الْقُوَّةِ

“Yüce Allah’ın şu sözünde; وَاذْكُرْ عَبْدَنَا دَاوُودَ ذَا الْأَيْدِ eyd sahibi kulumuz Davud’u anlat, yani kuvvet sahibi”²⁸

Ragıp el İsfahanî de أَيْدٍ eyd maddesinde Kur’an’dan örnekler verirken bu ayete ek olarak Zâriyât 47. ayeti de almıştır.

İddia sahipleri bu 2 ayeti ve bir de Sâd Suresi 45. ayeti (bu ayeti aşağıda ayrıca ele alacağız) delil göstererek Mâide 38. ayetteki ifadenin hırsızın elini değil gücünü kesmek anlamına geldiğini öne sürmektedirler. Oysa yukarıda da söylediğimiz gibi el ile güç anlamına gelen kelimeler tamamen farklı kelimelerdir ve Mâide 38. ayetteki kelimenin güç anlamındaki أَيْدٍ eyd kelimesi olması mümkün değildir. Çünkü el anlamına gelen kelimenin kök harfleri ي د ي y-d-y iken güç anlamına gelen kelimenin kök harfleri أ ي د e-y-d şeklindedir. El anlamına gelen kelimenin çoğul formu ile güç anlamına gelen kelime benzer yazılırlar ancak el anlamındaki يَد yed kelimesinin çoğulunda kök harfi olan ي yâ harfi ortaya çıkar ve bu yüzden أَيْدٍ eydiş şeklinde yazılır. Güç kelimesinde ise sonda bir ي yâ harfi bulunmaz ve أَيْدٍ eyd şeklinde yazılır. İki kelimenin kök harflerinin farklılığı, “el” anlamındaki kelimenin çoğul formunda görünür olan bu ي yâ harfiyle tesbit edilebilir. Buna göre eller ifadesini içeren tüm kelimelerde kelimenin kökündeki ي yâ harfi yazılır. Mesela Mâide 38. ayette kelime şöyle geçmektedir: فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا **faktaû eydiye**humâ (ellerini kesin). Oysa gücünü kesin densesydi

²⁸ İbn Manzûr, Lisân-ul’ Arab أَيْدٍ maddesi

ifadenin فَاَقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا faktaû eydEhumâ veya her ikisinin güçlerini anlamında فَاَقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا faktaû eydEYhimâ olması gerekirdi. Bu ifadede bir ي yâ gözükmesine rağmen okunuşu ayetteki ifadeden farklı olarak eydEYhimâ şeklindedir çünkü buradaki ي yâ harfi ifadenin ikil olmasından dolayıdır. Ancak ayette ikisi de değil, eydIYEHumâ şeklindedir. Çünkü güçten değil, “eller”den bahsedilmektedir.

El kelimesinin kökündeki bu ي yâ harfi aşağıdaki ayette net olarak görülebilir. Bu durum kelimenin “eller” anlamında olduğunu gösterir:

ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ ...

İnsanların, kendi elleriyle (أَيْدِي eydiy) yaptıkları şeyler yüzünden karada ve denizde bozulmalar olur... (Rûm 30/41)

Aynı durum iddia sahiplerinin kelimenin güç anlamına geldiğine delil olarak aldıkları Sâd Suresinin 45. ayetinde de görülmekte ve kelimenin güç değil eller anlamında olduğunu göstermektedir:

وَإِذْكُرْ عِبَادَنَا إِبْرَاهِيمَ وَإِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ أُولِي الْأَيْدِي وَالْأَبْصَارِ

Eller (الْأَيْدِي el'eydiy) ve basîretler sahibi kullarımız İbrahim, İshak, Yakub'u da anlat. (Sâd 38/45)

Ayette eller olarak çevrilmiş kelime الْأَيْدِي el'eydiy kelimesidir. Kelimenin sonundaki ي yâ harfi bunun “el” kelimesinin çoğulu olduğunu, aynı surenin 17. ayetindeki ifadenin aksine güç anlamında olmadığını gösterir. Bu kelime güç anlamında olsaydı 17. ayetteki gibi الْأَيْدِي el'eyd şeklinde yazılması gerekirdi. Ayrıca ayette bu kelimedden sonra yine insan vücuduna ya da özelliğine atıfla basiretler, bakışlar anlamındaki الْأَبْصَار el'ebśâr ifadesinin kullanılması da bu kelimenin “eller” anlamında olduğunun bir başka göstergesidir. Fahreddin Râzî bu ifadelerle ilgili olarak şu notu düşmektedir:

وَاعْلَمْ أَنَّ الْيَدَ أَلَّةً لِأَكْثَرِ الْأَعْمَالِ وَالْبَصَرَ أَلَّةٌ لِأَقْوَى الْإِدْرَاكَاتِ، فَحَسَنَ التَّعْبِيرُ عَنِ الْعَمَلِ بِالْيَدِ وَعَنِ الْإِدْرَاكِ بِالْبَصَرِ

“Bil ki el bir çok iş için bir araç olduğu gibi basiret de güçlü bir kavrayış için bir araçtır. İş ifadesini en güzel anlatan tabir el, idrak ifadesini en güzel anlatan tabir ise basirettir.”²⁹

Halbuki aynı müfessir surenin yukarıda gördüğümüz 17. ayeti için şu açıklamayı yapmaktadır:

²⁹ Fahreddin Razi, Mefâtiḥ-ul'Ġayb 1999, Beyrut c:9 s: 400

(ذَا الْأَيْدِ) أَيِ ذَا الْقُوَّةِ عَلَىٰ أَدَاءِ الطَّاعَةِ وَالِاحْتِرَازِ عَنِ الْمَعَاصِي

“Ayetteki ذَا الْأَيْدِ ze’l eyd isyandan kaçınma ve itaati yerine getirme konusunda **güç** sahibi demektir.”³⁰

Görüldüğü gibi tefsirlerden bir örnek göstermek amacıyla alıntı yaptığımız Fahreddin Râzî de tefsirinde, Sâd Suresi 45. ayetteki الْأَيْدِ el’eydiy kelimesini “el”, 17. ayetteki, sonunda ي yâ harfî olmayan الْأَيْدِ el’eyd kelimesini ise “güç” olarak anlamlandırmıştır.

Bu iki kelimenin tamamen farklı köklerden kelimeler olduğunun bir delili de A’râf Suresi 195. ayetteki kullanımda görülebilir:

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهِ ۖ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهِ ۖ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهِ ۖ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهِ ۚ قُلْ...

Ayakları mı var ki yürüsünler; elleri mi var ki tutsunlar; gözleri mi var ki görsünler; kulakları mı var ki dinlesinler... (A’râf 7/195)

Ayetteki “elleri (eydin) mi var ki tutsunlar” ifadesinin orijinali أَيْدٍ يَبْطِشُونَ بِهِ şeklindedir. Burada eller kelimesi أَيْدٍ eydin şeklindedir. Halbuki el kelimesinin çoğulunda kelimenin sonundaki ي yâ harfî ortaya çıkar demiştik; ama burada sondaki ي yâ harfî gözükmemektedir. Burada aslında merfû olması gereken ifade mecrûr olarak gelmiştir. Buradaki tenvinli esre (yani sondaki dal harfîni “din” şeklinde okutan alttaki iki çizgi), kelimenin sonundan bir harfin hazfedildiğini (düşüğünü) gösterir. Çünkü normal şartlarda böyle bir cümlede tıpkı öncesindeki أَرْجُلٌ erculün ifadesinde olduğu gibi أَيْدٍ eyd kelimesinin de ötre okunması yani merfu olması ve أَيْدٍ eydun şeklinde gelmesi gerekirdi. Ancak burada kelimenin sonunda hazfedilmiş bir ي yâ olduğunu, yani aslında bunun أَيْدِي eydiyyun (eller) kelimesi olduğunu belirtmek için esre olmuş ve tenvinli gelmiştir (eydin). Yani أَيْدٍ eyd olarak yazıldığı halde güç anlamına gelen أَيْدٍ eyd ile aynı kelime olmadığı sonundaki dal harfînin ötre okunması gerekirken esre okunmasından anlaşılmaktadır. Sonunda ي yâ harfî olan kelimelerde benzer duruma farklı örnekler görmek isteyenler, bu harfin kural gereği düşüğünü belirtmek için tenvinlenmiş وَقِي vâqin ya da قَادِي qâdin kelimelerinin geçtiği ayetlere bakabilirler.³¹

Sonuç olarak Mâide Suresi 38. ayette kesme emri verilen şeyin hırsızın gücü olduğu iddiası Arapça bakımından da itibar edilmesi mümkün olmayan, temelsiz bir iddiadır. Böyle bir iddiayı savunmakla yapılan şey ayeti tahrif etmek ve Arapça bilmeyenleri etki altına almak olacaktır.

³⁰ a.g.e. s: 374

³¹ Ra’d 13/34,37 ve Müminûn 24/21, Tâhâ 20/72

3. Maide 38. Ayette Geçen “Ellerini” İfadesinin Çoğul Olmasının Organ Olan Elin Kastedilmediğine Delil Olması Mümkün Mü?

Ayette çoğulu geçen el kelimesi ile ilgili olarak ortaya atılan iddialardan biri de Arapça’da çoğulun en az üç adedi gösterdiği ve bir insanın üç eli olamayacağı için bunun farklı bir anlamda olması gerektiği idi. Şimdi de ifadeyi bu açıdan inceleyelim:

İnceleyeceğimiz kelime **أَيْدِيَهُمَا eydiyehumâ** kelimesidir. Kelimenin **أَيْدِي eydiy** bölümü eller anlamındadır. Devamındaki **هُمَا humâ** bölümü ise “ikisinin” anlamına gelen zamirdir. Buradaki ikil zamir, ayetin başındaki erkek ve kadın hırsız anlamındaki **السَّارِق es’sâriq** ve **السَّارِقَة es’sâriqa** ifadelerini göstermektedir. İddia sahipleri ise kelimeye kullanılan **eydiy** ifadesinin ikil değil çoğul olması sebebiyle en az üç eli ifade ettiğini ve her bir hırsızın ellerinden bahsedildiğini, bir insanda üç el olamayacağından bu kelimenin el anlamında olamayacağını söylemektedirler.

Öncelikle yukarıda, ayetteki **أَيْد eyd** kelimesinin hiçbir şekilde “güç” anlamında olamayacağını Arap dili kuralları ile ispatladık. Dolayısıyla artık “bu kelime eller anlamında olamaz” gibi bir söylemin hiçbir tutarlı yanı yoktur. Yine de biz iddiaların hiçbir yönden tutarlı olmadığını göstermek adına çürütmeye devam edelim.

Arapça’da isimlerin tekil (müfred), ikil (tesniye) ve çoğul (cem’î) formları vardır. Her kelimenin özel bir ikil formu olduğundan, bir kelime tekil veya ikil değil de çoğul ise 3 veya daha fazla adet olduğu anlatılıyor demektir. İncelediğimiz kelimeye **أَيْدِي eydiy** ifadesi çoğuldur ve en az üç adedi kastetmesi gerekir. Ancak burada “erkek ve kadın hırsızlık yapan herkesin ellerini” dendiği çok açıktır. Dolayısıyla elbette eller çoğul olmak zorundadır. Zira tek bir erkek hırsız ile tek bir kadın hırsızdan bahsedilmemektedir. Erkek veya kadın, kim olursa olsun hırsızın elini kesin denmektedir. Bu anlamı kelimenin ikil ve tekil formlarını kullanarak dile getirmek mümkün değildir. Şöyle ki; kelimenin tekil olması zaten mümkün değildir bu kullanım anlamsız bir sonuç verir. Çünkü ifade **فَاقْطَعُوا يَدَيْهِمَا faktaû yedehumâ** şeklinde olacaktır ve bu ifadeden her ikisinden bir el kesilmesi anlaşılır. Diğer ihtimal ise el kelimesinin ikil olması durumudur. O zaman da ifade **فَاقْطَعُوا يَدَيْهِمَا faktaû yedeyhimâ** olacaktır. Bu ifadedense her iki hırsızın da iki elinin birden kesilmesi anlaşılır. İşte zaten bu karşılıklıkların önüne geçmek için Arapça gramer kitaplarında şu kural dile getirilir:

“Tesniye (ikil) formundaki kelime bir diğer tesniye formundaki kelimenin tamlayanı (muzaaf) olduğunda, tamlayan tamlananın (muzafun ileyh) bir parçası ise tamlayan çoğul formunda kullanılır.”³²

³² Şeyh Ebu’l-Hayyan Siracuddin en-Nahvî, Hidâyetü’n-nahv, Karaçi, Pakistan, s: 58.

Nitekim bu durumun Kur'an'da başka örneklerini de görmek mümkündür. Tahrîm Suresi'nin 4. ayeti şöyledir:

إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا...

Allah'a yönelip tevbe ederseniz iyi olur. Çünkü ikinizin de kalpleri kaydı... (Tahrîm 66/4)

Ayetteki “ikinizin kalpleri” ifadesi **كُلُوبُكُمَا kulûbukumâ** kelimesinin Türkçe karşılığıdır. Burada iki kişinin kalbinden bahsedilmesine rağmen kalp kelimesi ikil değil çoğul kullanılmıştır ki anlam karışıklığı olmasın. Hatta burada iki kişinin kalp sayısının toplamda ikiden fazla olma ihtimali olmamasına rağmen ikil değil çoğul kullanılmıştır. Buradan hareketle bu kullanımın kural dışı olmadığı, anlam karışıklığının önüne geçilmesi için böyle olması gerektiği anlaşılmaktadır. Dolayısıyla kadın veya erkek, hırsızlık yapan herkesin bir elini ifade ederken çoğul gelmesi bir kişide üç el olmasını değil, herkesin birer elinin kastedildiğini göstermektedir. Ayrıca Kur'an'da ayeti böyle anlamamız gerektiğini doğrulayan çok daha güçlü deliller de vardır. Bunlardan biri Mâide 33. ayet ve benzerlerindeki kullanımdır:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِنْ خِلَافٍ...

Allah'a ve elçisine karşı savaşan ve ortalığı birbirine katmaya çalışanların cezası öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi... (Mâide 5/33)

Bu ayetteki ifadelerden **يَد** yed kelimesinin çoğul kullanımında bile zamirlerden dolayı tekil kastedildiği, tek bir elden bahsedildiği açıkça anlaşılmaktadır. Şöyle ki; burada **تَقَطَّعَ أَيْدِيَهُمْ** **tukatta'a eydiyhim ve erculuhum** (ellerinin ve ayaklarının kesilmesi) ifadesinde de eller ve ayaklar çoğul ifadelerdir. Burada kelime “onların” anlamına gelen **هم hum** zamiri aldığı ve çok kişiden bahsedildiği için çoğul ifade kullanılmıştır, ancak buna rağmen her birinin birer eli ve birer ayağının kastedildiği çok açıktır. Çünkü devamında **مِنْ خِلَافٍ min hilâfin** (çapraz olarak) ifadesi geçmektedir. Burada “çapraz olarak” ifadesinin kullanılmasından, “elleri ve ayakları” şeklinde çoğul kelimeler kullanılmasına rağmen, kast edilenin birer el ve birer ayak olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü başka şekilde çapraz kesmek mümkün değildir. Demek ki bir kişinin bir eli kast edildiğinde de kişi sayısının çokluğundan dolayı kesilecek organ çoğul olarak ifade edilmektedir. Dolayısıyla Mâide 38. ayetteki **فَاقْطِعُوا** **faktaû eydiyehumâ** ifadesinde kast edilenin her hırsızın sadece bir elinin kesilmesi olduğu diğer ayetlerin delaletiyle sabittir. Benzer durum firavunun sihirbazları tehdit ettiği A'râf 124, Tâhâ 71 ve Şuarâ 49 ayetlerinde de görülebilir.

Yusuf Suresindeki ellerini kesen kadınlardan bahseden ayette aynı durum mevcuttur:

... وَأَعْتَدْتُ لَهُنَّ مَثَكًا وَأَتَتْ كُلَّ وَاحِدَةٍ مِّنْهُنَّ سَكِينًا وَقَالَتْ أَخْرِجْ عَلَيْنَّ فَلَمَّا رَأَيْنَهُ أَكْبَرْنَهُ وَقَطَّعْنَ أَيْدِيَهُنَّ...

...Onlara mükellef bir sofraya hazırladı; her birine bir bıçak verdi. Sonra Yusuf'a "Haydi yanlarına çık" dedi. Kadınlar Yusuf'u görünce büyülediler ve ellerini kestiler.... (Yusuf 12/31)

Bu ayette de "ellerini" şeklinde dilimize çevrilen ifade, çoğul olan **أَيْدِيَهُنَّ** eydiyehünne kelimesidir. Burada kadınların üçer eli olduğundan söz edilemeyeceği açıktır. Tüm kadınların ellerinden bahsedildiği için çoğul kullanıldığı söylenebilir. Ancak kast edilenin her birinin iki eli mi olduğu sorusu sorulamaz. Çünkü kadınların bir ellerinde bıçak vardır. Dolayısıyla kesilen elleri yine bir tanedir. Yani kelime çoğul kullanılmış ancak her birinin bir eli kast edilmiştir. Dolayısıyla Mâide 38. ayetteki ifadede bir kişinin üç eli olamaz sonucunu çıkarmak anlamsızdır. Kelime bir elin kast edildiği durumlar için de çok sayıda kişiden bahsedildiği için çoğul gelmiştir. Kelimenin çoğul kullanılıp herkesin bir tek elinin kast edildiğini anladığımız bir ayet daha mevcuttur:

إِنَّ الَّذِينَ يُبَايِعُونَكَ إِنَّمَا يُبَايِعُونَ اللَّهَ يَدُ اللَّهِ فَوْقَ أَيْدِيهِمْ...

Sana bağlılık sözleşmesi yapanlar, o sözleşmeyi aslında Allah ile yapmış olurlar. Allah'ın eli onların elleri üstündedir... (Fetih 48/10)

Daha önce mecaz olarak "Allah'ın iki eli" ifadesinin Mâide Suresinin 64. ayetinde geçtiğini görmüştük. Böyle bir kullanım olmasına rağmen yukarıdaki ayette "Allah'ın eli" derken tek bir elden bahsedilmektedir. Devamında ise "onların elleri üstündedir" ifadesi yine deyimsel bir kullanımla karşımıza çıkmaktadır. Burada "onların elleri" derken her birinin tek elinin kast edildiği "Allah'ın eli" ifadesinde de tek bir elin kullanılmasından anlaşılmaktadır. Eğer "Allah'ın iki eli onların elleri üstündedir" denseydi onların "iki elinin" üstünde olduğu anlaşılırdı. Ancak "Allah'ın eli, onların elleri üstündedir denilerek" deyim dahi olsa, her bir kişinin bir tek elinden bahsedildiği anlaşılır hale getirilmiştir.

Yaptığımız tüm bu tespitler, hırsızlık (seriqa) suçunu işlediği sabit olmuş kişilerin sadece bir elinin kesilmesinin emredildiğini de göstermekte, "kesilecek elin bir tane olduğunu nereden çıkarıyorsunuz" gibi garip sorular cevap bulmuş olmaktadır.

Bu konuda çok sorulan sorulardan biri de elin sınırlarının ne olduğudur. Zira "ayette eli kesin deniyorsa elin nereden kesileceğini nasıl tespit edeceğiz" gibi soruların yukarıdaki anlamsız iddiaları güçlendirdiği düşünülmektedir. Gerçekten de herhangi bir Arapça sözlüğe

bakıldığında Türkçe'ye “el” olarak çevrilen يَد yed kelimesinin anlamı ile ilgili olarak şu ifadelerle karşılaşılır:

من أعضاء الجسد ، وهي من المنكب إلى أطراف الأصابع

“Bedenin, omuzdan parmak uçlarına kadar olan organı.”³³

Görüldüğü gibi sözlüklere göre يَد yed kelimesi Arapça'da omuzdan itibaren tüm kolu ifade eden bir kelimedir. Ancak bu durumun Kur'an'da bir örneği yoktur. Kelimenin Kur'an'daki tüm kullanımları bilekten parmak uçlarına kadar olan, bizim de “el” dediğimiz bölgeyle sınırlıdır. Kelimenin anlamını Kur'an'dan öğrenirken okuduğumuz ayetler hatırlanırsa bu durum net bir şekilde görülebilir:

أَلَهُمْ أَرْجُلٌ يَمْشُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ أَيْدٍ يَبْتَطِشُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ أَعْيُنٌ يُبْصِرُونَ بِهِمْ أَمْ لَهُمْ آذَانٌ يَسْمَعُونَ بِهَا...

Ayakları mı var ki yürüsünler; elleri mi var ki tutsunlar; gözleri mi var ki görsünler; kulakları mı var ki dinlesinler... (A'râf 7/195)

Ayette yed kelimesinin tutmaya yarayan organ olduğu belirtilmektedir. Bu da bilek ve parmak uçları arasındaki bölümdür. Şu ayette de kelimenin Kur'an'daki kullanımının tüm kolu kast eder biçimde olmadığını gösterir:

وَاضْمُمْ يَدَكَ إِلَى جَنَاحِكَ تَخْرُجَ بَيْضَاءَ مِنْ غَيْرِ سُوءٍ آيَةً أُخْرَى

Şimdi elini koynuna sok da lekesiz, bembeyaz bir şekilde dışarı çıkar. Bu da bir başka belgedir. (Tâhâ 20/22)

Kaldı ki abdesti tarif eden ayette ellerin yıkanması emredilirken “el” kelimesi ile kast edilenin yine aynı şekilde tutma organı olduğu anlaşılmaktadır. Bu sebeple yıkacak yerin sadece el olmadığının anlaşılması için “dirseklere kadar” denilerek sınırı genişleten bir ifadeye yer verilmektedir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ...

Ey inanıp güvenenler! Namaza kalktığınız zaman yüzlerinizi ve dirseklerinize kadar ellerinizi yıkayın... (Mâide 5/6)

Ayetteki “dirseklere kadar” ifadesinin sınırı genişletmek değil, omuza kadar anlaşılmasını diye aslında sınırı daraltmak için kullanılan bir ifade olduğu söylenebilir ki fıkıh eserlerinde

³³ Erişim: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/اليد/>

de bu söylem dile getirilmektedir. Ancak hem Kur'an'da el kelimesinin hiçbir ayette tüm kolu ifade eden bir kullanımının olmaması hem de bu ayetin devamında teyemmüm emri verilirken de el kelimesinin kullanılıp sınır bildirilmediği halde başta Rasulullah olmak üzere herkesin sadece elini mesh etmesi bu söylemin doğru olmadığını gösterir:

...وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِنْكُم مِّنَ الْغَائِطِ أَوْ لَامَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوْهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ مِنْهُ...

... Hasta veya yolcu olur yahut sizden biri ayak yolundan gelir ya da kadınlarınızla birlikte olur da su bulamazsanız, temiz yüzeye (toprağa) yönelin; onunla yüzünüzü ve ellerinizi meshedin... (Mâide 5/6)

Görüldüğü gibi ayette sadece “ellerinizi meshedin” denilip hiçbir sınır çizilmediği halde teyemmümde omza kadar mesh yapılmaz. Bu durum يَد kelimesinin Arapça’da ne anlamda olursa olsun Kur'an'da sadece parmak ucundan bileğe kadar olan bölgeyi ifade ettiğini gösterir. Ayetin baş kısmında el kelimesinin “dirseklere kadar” ifadesi ile birlikte kullanılmasının da yıkanacak bölgenin parmak ucundan başlayıp dirsekte bittiğini anlatmak için olduğu net bir şekilde ortaya çıkmaktadır.

Kaldı ki yukarıda alıntı yaptığımız sözlükte el kelimesi anlamlandırılırken ikinci anlam şöyle verilmiştir:

وَالْيَدُ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ : مَقْبُضُهُ

“Her şeyin tutulacak yerine de el denir.”³⁴

Bir eşyanın tutulacak yeri için de bu kelimenin kullanılması, bu kelime ile tutma organı olan el yani parmak uçlarından bileğe kadar olan bölgenin kast edildiğini gösterir.

Sonuç olarak açıkça görülmektedir ki Mâide Suresi 38. ayette seriqa suçundan hüküm giymiş kadın veya erkeğin cezasının, bir elinin bilekten kesilip bedeninden ayrılması olduğu Allah'ın bir emridir. Bu ayete teslim olmak istemeyen kişilerin ürettikleri tüm argümanlar akla, mantığa, Arap dili kurallarına ve en önemlisi Kur'an'ın iç bütünlüğüne aykırıdır. Allah'ın ayetlerine teslimiyette inat edenlerin öne sürdükleri bahaneler içerisinde belki istihzayı en çok hak edeni de eli kesilen kişinin günümüzde mikro cerrahi ile elini diktirebileceği söylemidir. Açıkçası Kur'an'da buna engel bir durum yoktur. İsteyen hırsız elini elbette diktirebilir. Burada önemli olan elin dikilmesinin elin kesilmesinden sonra olmak zorunda olduğudur. Kesildikten sonra eli tekrar dikilmiş kişi suçunun cezasını çekmemiş mi olmaktadır? Kesilen “el” sonradan ne yapılırsa yapılsın, ceza çekilmiştir. Eli sonradan dikilen ile dikilmeyen kişi

³⁴ Erişim: <https://www.almaany.com/ar/dict/ar-ar/اليد/>

arasında cezayı çekmek bakımından bir fark yoktur. Çünkü suçun cezası elsiz kalmak ve ömrün kalanını elden mahrum olarak geçirmek değil, elin kesilmesidir. İnsan elini başka sebeplerden dolayı da kaybedebilir. Serîqa türünden hırsızlığın cezasının el kesme olması eli olmayan herkesi eski bir hırsız (sâriq) yapmaz.

Benzer bir bahane de “bugün hırsızlık elle yapılmıyor, dolayısıyla hırsızın elini kestiğinizde hırsızlık organını kesmiş olmuyorsunuz” şeklinde dile getirilmektedir. Ne var ki Rabbimiz hırsızın cezasını belirtirken “hırsızlık organını kesin” gibi bir ifade kullanmamaktadır. Elin kesilmesinin sebebi olarak hırsızlığın elle yapılmış olmasını ileri sürmek Kur’an’dan onay almayan hayalî bir üretilerdir. Allah hiçbir emrinin gerekçesini açıklamak zorunda değildir. Fıtratı belirleyen de o fıtrata en uygun olanı emreden de kendisidir. Kaldı ki sadece elini kullanarak hırsızlık yapabilen bir kişiye de rastlamak mümkün değildir. Kullanılan organ el olsa dahi hırsızlık (serîqa) plan yapmakla yani kafayla işlenebilen bir suçtur.

جزاء Cezâ Kelimesi ve Kur’an’daki Kullanımları

جزاء cezâ kelimesine sözlüklerde “yetmek, kâfi gelmek, yeterlilik” anlamları verilmektedir.³⁵ Kur’an’da kelimenin türevleri 109 ayette 118 kez geçmekte ve iyi ya da kötü karşılık anlamlarında kullanılmaktadır. Kelimeye Kur’an’ın verdiği anlam tesbit edildiğinde Mâide Suresi 38. ayetle ilgili olarak şu iddiaların anlamsızlığı ortaya çıkacaktır:

- “El kesme cezası suç-ceza denkliği bakımından ağır bir cezadır. O halde ayette kast edilen elin fiziksel olarak kesilmesi olamaz.”
- “Ayette kastedilen, hırsızlık yapmak isteyen kişinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmek, gücünü kesmektir. Herkesin karnının doyduğu bir ortam oluşturulursa hırsızlık olmaz. Ayetteki kesme emri hırsızlığa karşı tedbir olması için gücün kesilmesi anlamındadır.”
- “Bu uygulama Kur’an’ın ihdas ettiği bir ceza değil, Kureys’in uyguladığı ve Kur’an’ın önünde bulduğu bir ceza geleneğidir. Allah Rasulü bu geleneksel cezayı olabildiğince sınırlandırmıştır.”³⁶
- “Yusuf Suresinde hırsızlığın cezası el kesmek değildir. Dolayısıyla Kur’an’ın bu suça vereceği ceza bu olmamalıdır.”
- “El kesme cezasından bahseden ayetten bir sonraki ayette suçlunun tevbe ettiği takdirde Allah’ın bu tevbe kabul edeceği bildirilir. Eli kesildikten sonra tevbenin kabul edilmesi bir anlam taşımaz.”

³⁵ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzî’l Kur’ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, جزء maddesi.

³⁶ Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur’an Gerekçeli Meal Tefsir, Düşün Yayıncılık, 2017, s: 191, 40 numaralı dipnot.

Kelimenin Kur'an'daki Kullanımları

Türkçe'de sadece kötülüğün karşılığı olarak kullanıldığı için cezâ kelimesi dilimizde sadece yaptırım, müeyyide anlamına gelmektedir. Ancak Arapça'da iyiliğin karşılığı anlamında da cezâ kelimesi kullanılır. Bu sebeple aşağıdaki ayetlerde olduğu gibi dilimize yerine göre hem cezâ hem de ödül olarak çevrilir:

أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ

Onların cezası (جزاؤهم), Allah, melekler ve bütün insanlar tarafından dışlanmaktır. (Âl-i İmrân 3/87)

أُولَئِكَ جَزَاؤُهُمْ مَغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّاتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا...

Onların ödülü (جزاؤهم), Rablerinin bağışlaması ve ölümsüz olarak kalacakları, içinden ırmaklar akan bahçelerdir... (Âl-i İmrân 3/136)

Kelimenin “iyiliğin karşılığı” anlamındaki kullanımı bu durumu daha iyi özetler:

هَلْ جَزَاءُ الْإِحْسَانِ إِلَّا الْإِحْسَانُ

İyiliğin cezâsı (karşılığı) iyilikten başkası mıdır? (Rahmân 55/60)

Cezâ kelimesiyle anlatılanın sözlü değil, fiziksel bir karşılık olduğunu şu ayetten görebilmek mümkündür:

إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكْرًا

(Şöyle derler:) “Biz sizi, sırf Allah yüzümüze baksın diye doyuruyoruz. Yoksa sizden bir karşılık da, teşekkür de beklemiyoruz.” (İnsan 76/9)

Ayette yaptıklarının karşılığını sadece Allah'tan bekleyenlerin ne cezâ ne de teşekkür istemediklerini belirtmeleri, cezânın sözlü bir karşılıktan fazlası olmasını gerektirir. Kötülüğün karşılığının da ister dünya hayatında, isterse ahirette olsun ona denk bir kötülük olduğu ilkesi yine bu kelimeyle dile getirilmektedir:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا فَمَنْ عَفَا وَأَصْلَحَ فَأَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الظَّالِمِينَ

Bir kötülüğün cezası, onun dengi bir kötülüktür. Kim bağışlar da arayı düzeltirse karşılığını Allah verir. O, yanlış yapanları sevmez. (Şûrâ 42/40)

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

Kim bir iyilikle gelirse ona, on katı verilir. Kim de kötülükle gelirse sadece bir katı ile cezalandırılır. Kimseye haksızlık yapılmaz. (En'âm 6/160)³⁷

“Suçların karşılığı” anlamında da Türkçe’de olduğu gibi yine cezâ kelimesi kullanılır:

إِنَّمَا جَزَاءُ الَّذِينَ يُحَارِبُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَيَسْعَوْنَ فِي الْأَرْضِ فَسَادًا أَنْ يُقَتَّلُوا أَوْ يُصَلَّبُوا أَوْ تُقَطَّعَ أَيْدِيهِمْ وَأَرْجُلُهُمْ مِّنْ خِلَافٍ...

Allah’a ve elçisine karşı savaşı ve ortalığı birbirine katmaya çalışanların cezası öldürülmeleri veya asılmaları yahut ellerinin ve ayaklarının çapraz olarak kesilmesi... (Mâide 5/33)

وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا مُّتَعَمَّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا

Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ölmek üzere kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu dışlamış (lanetlemiş) ve onun için büyük azap hazırlamıştır. (Nisâ 4/93)

قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِنْ كُنْتُمْ كَاذِبِينَ قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ

Görevliler dedi ki “Peki, ya yalan söylediğiniz ortaya çıkarsa size göre hırsızın cezası nedir? Onun cezası, kimin yükünden çıkarsa ceza olarak o alınır. Biz yanlış yapanları böyle cezalandırırız.” dediler. (Yusuf 12/74-75)

Hırsızlık suçunun cezası da Mâide Suresi 38. ayette yine bu kelimeyle dile getirilmekte ve hırsızın işlediğinin karşılığı olarak elinin kesilmesi emredilmektedir:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek hırsız ile kadın hırsızın ellerini kesin ki kazandıklarına karşılık bir ceza, Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah’tır. (Mâide 5/38)

³⁷ Kelimenin bu ilkeyi ortaya koyan diğer ayetlerdeki kullanımı için bkz: Yunus 10/27, Kasas 28/84, Mümin 40/40.

Görüldüğü gibi Mâide 33. ayette terör suçunun cezası, Nisâ 93. ayette bir mümini kasten öldürmenin cezası ve Yusuf 74, 75. ayetlerde de hırsızlık suçunun cezası kullanımlarında tıpkı Türkçede olduğu gibi **جزاء** *cezâ* kelimesi kullanılmaktadır. Bu durum Mâide 38. ayet için de aynıdır. Ayette **جَزَاءٌ بِمَا كَسَبَا** “işlediğinin cezası olarak” elini kesin emri verilmektedir. Tıpkı Yusuf Suresindeki ayetlerde olduğu gibi burada da “hırsızın (sâriq) cezâsı” aynı kelimelerle konu edilmektedir. Dolayısıyla bu ayette bu suçun cezasının emredildiği açıktır. Bu da “*ayette emredilen şey el kesmek değil güç kesmektir*” şeklindeki söylemin ne kadar tutarsız olduğunu bir kez daha göstermektedir. Ayrıca cezaların suça denk olması gerektiği ilkesini dile getiren ayetin ilgili bölümüne tekrar bakarsak:

وَجَزَاءُ سَيِّئَةٍ سَيِّئَةٌ مِّثْلُهَا...

Bir kötülüğün cezası, onun dengi bir kötülüktür... (Şûrâ 42/40)

Ayette kötülüğe verilen cezanın da kötülük ya da orijinal ifadesiyle *seyyie* olması şartı vardır. Diğer bir deyişle suç işleyen kişiyi iyi bir son beklememektedir. İşlediği suçla orantılı olacak “kötü” bir fiille cezalandırılacaktır. Bir kişinin gücünü kesmek veya elini yaralayarak çizmek o kişiye bir kötülük yapmak olmayacaktır. Orta yerde suçluluğu tesbit edilmiş kişiler varken suçun oluşumunu engelleyecek tedbirler almanın da o suçlulara yaptıklarının cezasını vermek olmadığını söylemeye bile gerek yoktur.

Yine Şûrâ suresinin 40. ayeti gereğince bir suça verilecek ceza, ne eksik ne fazla, işlenen suçun tam karşılığı olmalıdır. Mâide Suresi 38. ayette hırsıza (sâriq) verilen el kesme cezası seriqa (nitelikli hırsızlık) suçunun karşılığıdır. Bu sebeple bu cezanın verilebilmesi için “sâriq” kelimesini incelerken sıraladığımız şartların işlenen suçta bulunup bulunmadığına bakılmalıdır. Bu suçtan hüküm giymiş kişinin cezasının “işlediği suça karşılık” olarak el kesme olduğu ayette net biçimde belirtilmektedir:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek hırsız ile kadın hırsızın ellerini kesin ki işlediklerine/kazandıklarına karşılık bir ceza, Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah’tır. (Mâide 5/38)

Ayetteki **جَزَاءٌ بِمَا كَسَبَا** “işlediğine, kazandığına karşılık bir ceza” ifadesi suçu işleyen kişinin başkasının mülkiyetine el uzattığını göstermektedir. Bu cezanın karşılığı olarak başkasının mülkiyetine uzanan el kesilmektedir. Devamındaki **نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ** “Allah tarafından bir caydırma” ifadesi de bu cezanın suça denk bir ceza olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Ayrıca ayetin sonundaki **وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ** “üstün olan ve doğru kararlar veren Allah’tır” ifadesi de bu cezanın bu suçun tam karşılığı olduğu kararının Allah tarafından

verildiğini gösterir. Zira cezânın suça denk olması ilkesi Allah'ın Kitabında ortaya konmaktadır. Bu noktada Suat Erdoğan'ın şu tespitlerini görmemiz de faydalı olacaktır:

*“Hırsızlık (seriqa) suçu karşılığında öngörülen el kesme cezasını, kasten adam öldürme suçu karşılığında öngörülen ceza ile kıyaslayarak bir açıklama getirmek de mümkündür. Şöyle ki, yaşam hakkını ihlal etmenin karşılığının yaşam hakkı olması gibi, mülkiyet hakkını ihlal etmenin karşılığının da mülkiyet hakkı olması, dolayısıyla mülkiyet hakkını ihlal etmenin cezasının mülkiyet hakkını yitirmek anlamında temsilen el kesme şeklinde gerçekleştiğini ifade edebiliriz. Yusuf'un kardeşlerinin hırsızlık suçunun cezası konusunda kendilerine yöneltilen soruya cevap olarak verdikleri *رحله في وجد من جزاؤه* kimin yükünde bulunursa o kimse(nin alıkonması/köleleştirilmesi) onun cezasıdır ifadesi söz konusu suçun tam karşılığı olarak değerlendirilebilir. Zira köleleştirmek mülkiyet hakkının yok edilmesi anlamına gelmektedir. Bu sebeple elin insan bedeninde mülkiyeti temsil eden organ olması sebebiyle hırsızlık (seriqa) suçu karşılığında mülkiyeti temsilen kesilmesi, temsili olarak mülkiyetin yok edilmesi olarak değerlendirilebilir. Bu yönüyle, hırsızlık (seriqa) suçu karşılığında köleleştirme ile el kesme cezalarının biri diğerinin benzeri/mümasil yaptırımlar olduğu söylenebilir.”³⁸*

Sonuç olarak verilecek cezanın suça denk olma ilkesi Kur'an'ın çok net bir ilkesidir. Seriqa dediğimiz el kesme cezasını emreden de yine aynı Kur'an'ın ayetidir. Sadece bu durum bile seriqa suçuna denk cezanın bu olduğunu söylemek için yeterlidir. Ayetteki *جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا* “işlediklerine/kazandıklarına karşılık bir ceza”, *نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ* “Allah tarafından bir caydırma” ve *وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ* “üstün olan ve doğru kararlar veren” Allah'tır ifadeleri de bu denkliği göstermesi ve onu belirleyenin Allah olduğunu ortaya koyması bakımından tüm iddiaları çürütecek nitelikte ifadelerdir. Ayrıca suçun mülkiyet hakkını ortadan kaldırmaya yönelik olması onu topluma karşı işlenmiş bir suç yapmaktadır. Cezanın caydırıcı olma özelliğinin belirtilmesi de bunu gösterir. Dolayısıyla bu ceza ile sadece mağdur değil, toplum da tatmin edilmektedir. Nitekim yine topluma karşı işlenmiş bir suç olan terör suçları (hirâbe) için verilecek cezalarda da el kesme cezası bulunmaktadır. *“Burada da fail belli bir kişi veya malı hedef almanın ötesinde, ayırım yapmaksızın yaşam ve mülkiyet hakkına yönelik bir saldırı gerçekleştirmiştir. Bu sebeple mal varlığına yönelik ihlalin toplumsal barışı tehdit eden nitelikte olması ve doğrudan mülkiyet hakkını hedef alması sebebiyle, cezanın hırsızlık (seriqa) suçunun cezasıyla eşdeğer olmasını gerekli kılmıştır.”³⁹*

جزاء Ceza ve عقاب İqâb Farkı

Kur'an'da verilecek cezanın yapılan kötülüğe denk olması gerektiği ilkesinin bir çok ayette ceza kelimesi kullanılarak dile getirildiğini söylemiş ve Şura Suresi 40. ayeti örnek vermiştik:

³⁸ a.g.e. s:226, 227

³⁹ a.g.e s:227

Bir kötülüğün karşılığı (cezası), onun dengi bir kötülüktür... (Şûra 42/40)

Bu ilke bazı ayetlerde عاقب âqabe fiiliyle de dile getirilmektedir. O halde aralarındaki farkları tespit etmemiz gerekir. Bu kelime insanların vereceği ceza için kullanıldığında daima fiil formunda karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca cezâ kelimesinden farklı olarak sadece kötülüğe verilecek karşılık anlamında kullanılmaktadır. Dolayısıyla bu kelimeyle birlikte ayrıca سَيِّئَةٌ “kötülük” gibi kelimeler kullanılmasına gerek yoktur. Tüm bu özelliklerinden dolayı kelimeye ödüllendirmenin zıttı olan “cezalandırma” anlamı verilmesi uygun olur:

وَإِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَاقِبُوا بِمِثْلِ مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ وَلَئِنْ صَبَرْتُمْ لَهُوَ خَيْرٌ لِلصَّابِرِينَ

Eğer cezalandırıcaksanız (عَاقَبْتُمْ âqabtüm) size yapılanın (مَا عُوقِبْتُمْ بِهِ ma ûqibtum bih) dengiyle cezalandırın (فَعَاقِبُوا feâqibû). Sabredecek olursanız kuşkusuz bu, sabredenler için daha iyidir. (Nahl 16/126)

Ayette sabretmenin “sabredenler” için daha iyi olacağının belirtilmesi, bu durumun haksızlık yapanlara bir iyilik olmadığını da göstermektedir. Burada sabırdan bahsedilmesi, mağdur açısından yapılan kötülüğü cezalandırma gücü ve imkanının her zaman mümkün olamayacağını da gösterir. Kelimenin geçtiği benzer bir ayet şöyledir:

ذَٰلِكَ وَمَنْ عَاقَبَ بِمِثْلِ مَا عُوقِبَ بِهِ ثُمَّ بُغِيَ عَلَيْهِ لَيَنْصُرَنَّهُ اللَّهُ إِنَّ اللَّهَ لَعَفُؤٌ غَفُورٌ

Bu böyledir; kim kendine yapılanı (مَا عُوقِبَ بِهِ mâ ûqibe bih) misliyle cezalandırır (عَاقَبَ âqabe) ve sonra yine de kötülüğe uğrarsa Allah ona elbette yardım eder. Çünkü Allah, hoşgörülüdür, affeder bağışlar. (Hacc 22/60)

Yukarıdaki iki ayette de hem kötülüğü yapan hem de kötülüğe uğrayan kişi için aynı kelimenin kullanılması da iğâbın sadece kötülük için kullanıldığını göstermektedir.

Nahl 126. ayette “eğer cezalandırıcaksanız” ifadesi kullanılarak cezanın verilir verilmeyeceği kararı kişilere bırakılmış, hatta ayetin sonunda ceza verilmemesi durumu övülmüştür. Hacc 60’ta da benzer durum vardır. Bu durum burada daha özel ve kişisel durumlardan bahsedildiğini gösterir. Ayrıca bu ayetlerde cezalandırmaya dair genel ilkeler ortaya konmakta, şu suça şu cezayı verin denmemektedir.

Şûra 40. ayette ise cezâ kelimesine “karşılık” anlamı verilmesi gerekir. Yani cezânın kullanıldığı Şûra 40. ayet ile iğâbın kullanıldığı Nahl 126 ve Hac 60. ayetler arasındaki en temel fark, ilkinde “kötülüğün karşılığı” dile getirilirken diğerlerinde bu karşılığın bir “cezalandırma” olmasıdır. Karşılık iyilik için de olabilirken Türkçe açısından iyiliğin

cezalandırılmasından söz edilemez. Sonuçta ortaya çıkan şudur; her iqâb bir cezâdır; ancak her cezâ bir iqâb değildir.

Sonuç olarak iqâb kelimesi ile sadece cezalandırın denmekte, cezanın ne olacağı belirtilmeyip suça göre belirlenmesi emredilmektedir. Ancak belli suçların cezalarının zikredildiği ayetlerde örneğin Mâide 38. ayette “sâriq ve sâriqanın ellerini kesin” denilerek yapılacak cezalandırmanın ne olduğu net bir şekilde belirtilmektedir. Diğer bir deyişle bu ayette iqâb (cezalandırma) kelimesi kullanılmamaktadır çünkü uygulanacak iqâbın (cezalandırmanın) ne olduğu zaten açıkça söylenmektedir. Yani seriqanın iqabı Allah tarafından el kesme olarak zaten belirlenmiştir. Ayetteki cezâ kelimesi ise bu suçun tam karşılığı olan iqâb budur anlamındadır. Kısacası Mâide 38. ayette “işlenen suça karşılık (cezâ) جَزَاءٌ بِمَا كَسَبَا olan iqâbın (cezalandırmanın) el kesme olduğu belirtilmektedir.

Tevrat'ta Hırsızlığın Cezâsı

Rabbimizin seriqa suçu için belirlediği cezaya teslim olmak istemeyenler Yusuf Suresinde geçen olayda hırsızlığın cezasının el kesme olmamasını Mâide 38'in yanlış anlaşıldığına delil olarak göstermektedirler. Gerçekten de seriqa suçunun özelliklerini tesbit ettiğimiz Yusuf Suresi'nin ayetlerinde, kendilerine bu suçun cezasının ne olduğu sorulan Yakup Aleyhisselamın oğulları şöyle cevap vermektedirler:

قَالُوا فَمَا جَزَاؤُهُ إِن كُنْتُمْ كَاذِبِينَ قَالُوا جَزَاؤُهُ مَنْ وَجَدَ فِي رَحْلِهِ فَهُوَ جَزَاؤُهُ كَذَلِكَ نَجْزِي الظَّالِمِينَ

Görevliler dedi ki “Peki, ya yalan söylediğiniz ortaya çıkarsa size göre hırsızın cezası nedir? Onun cezası, kimin yükünden çıkarsa ceza olarak o alınır. Biz yanlış yapanları böyle cezalandırırız.” dediler. (Yusuf 12/74-75)

Ayette Yakup Aleyhisselamın oğulları seriqa suçunu işleyen kişilerin suça karşılık kendilerinin alınacağını yani köleleştirileceklerini söylemekte, kendi hukuklarında cezanın bu olduğunu belirtmektedirler. Nitekim Tevrat'ta hırsızın cezası şöyle tarif edilmektedir:

“(Bir hırsız çaldığını) tazmin etmekle yükümlüdür. Eğer (imkanı) yoksa, hırsızlığı karşılığında (tazminat için köle olarak) satılır...” (Çıkış 22/2)

Bu durumda Tevrat'taki hükmün Kur'an'la birlikte el kesme cezasına nesh edildiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Böyle bir nesh hayırlısı ile nesh olacağından, konuyu bu şekilde değerlendirmek Bakara Suresi 106. ayette belirtilen nesh ilkesine de uygundur.

Hırsızın el kesme cezasının Hamurabi kanunlarında da yer alması bu cezanın fıtrata uygun olduğunu gösterdiği gibi ilahi bir kitap kaynaklı olabileceğini de göstermesi bakımından

önemlidir. Bu açıdan bakılırsa köleleştirme cezasının Tevrat ile birlikte sadece İsrailoğullarına yönelik geçici bir cezalandırma olduğu da söylenebilir.

Ayrıca köleleştirme de mülkiyet hakkını engelleyici bir ceza olduğundan suçun tam karşılığı olarak görülebilir. Kur'an ile bu ceza mülkiyet hakkını engellemeyi temsilen, el kesme olarak düzenlemiştir denilebilir.

Sonuç olarak Yusuf Suresinde geçen ifadeler Kur'an'da bu suça verilen cezayı ortadan kaldırmaz. Mâide Suresinin 38. ayeti seriqa suçunu işleyen her bir sâriq için uygulanması emredilen cezayı el kesme olarak belirlemektedir.

El kesme cezâsının “Kur'an'ın ihdas ettiği bir ceza değil, Kureyş'in uyguladığı ve Kur'an'ın önünde bulunduğu bir ceza geleneği” olduğu da söylenmiştir. Allah'ın Kitabı için bu ifadeleri kullanmak sağlıklı bir zihnin ve samimi bir müminin işi olmasa gerektir. İçerisinde وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ “üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır” ifadesi geçen bir ayetin bir suçun cezasını değiştiremediğini, mevcut hukuku devam ettirmek zorunda kaldığını söylemek insanüstü bir cesaret ister. Bu söylemler, Kur'an'ın tarihsel bir kitap olduğu sonucunu doğurur ki böyle bir kitap Allah'a ait olamaz. Yine “Allah Rasulü bu geleneksel cezayı olabildiğince sınırlandırmıştır” ifadesini kullanmak da Kur'an'ın en temel kavramlarından olan nebî ve rasul kavramlarını bilmemek demektir. Herşeyden önce Kur'an hiçbir konuda geleneksel uygulamaları devam ettirmeye mecbur kalmamıştır. Eğer öyle olacak olsaydı indirildiği toplumun en köklü geleneği şirk uygulamalarıydı; Kur'an'ın asıl kaldıramayacağı uygulamanın şirk olması gerekirdi. Kaldı ki Allah bir konuda emir verdiği halde Nebî'nin hangi yetkiyle onu sınırlandıracağını da sormak gerekir. Gerçekte Allah'ın nebîleri Allah'ın emir ve yasaklarını sınırlandırmakla değil tam olarak uygulayıp örnek olmakla görevlidirler. Nebimizin bu konudaki uygulamalarını ileride göreceğiz.

Cezânın Affı Meselesi

Kur'an'ın seriqa suçu için emrettiği el kesme cezasını kabul etmek istemeyenlerin bir bahanesi de bir sonraki ayette tevbeden bahsedilmesidir. Ayet şöyledir:

فَمَنْ تَابَ مِنْ بَعْدِ ظُلْمِهِ وَأَصْلَحَ فَإِنَّ اللَّهَ يَتُوبُ عَلَيْهِ إِنَّ اللَّهَ عَفُورٌ رَحِيمٌ

Kim, yaptığı bu yanlıştan sonra tevbe eder ve kendini düzeltirse, Allah onun tevbesini kabul eder. Çünkü Allah bağışlar, ikramı boldur. (Mâide 5/39)

İddia sahipleri bu ayeti göstererek, “eli kesilmiş bir kişi tevbe etse de eli geri gelmeyecek o halde ayette elin kesilmesi kast ediliyor olamaz” şeklinde bir bahane ileri sürmektedirler. Oysa ayetin sonunda tevbeyi kabul edecek olanın insanlar değil Allah olduğu söylenmektedir. Bu da ayette affedilmesinden bahsedilen şeyin suçun dünyadaki karşılığı değil, ahiretteki cezası olduğunu gösterir. Ayrıca ayette tevbe eden kişinin ıslah olmasından yani kendini

düzeltilmesinden bahsedilmekte, o takdirde Allah'ın affedeceği vurgulanmaktadır. Bu da bu kişinin yaptığı işten pişmanlık duymasını ve bir daha böyle bir suça iştirak etmemesi durumunu gösterir ki bu durum belli bir zamanı gerektirir. Dolayısıyla ayette bahsedilenin dünyevî cezanın affi ile ilgili olması mümkün değildir..

Ayrıca Kur'an'a göre mal edinmenin meşrû yolu karşılıklı rızaya dayalı ticarettir. Bunun dışındaki yöntemler (hırsızlık, kumar, faizli işlem v.s gibi yollarla mal değişimi) batıl yollar sınıfına girerler. Malları batıl yolla değişiminin dünyevî olduğu gibi uhrevî cezası da vardır:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَأْكُلُوا أَمْوَالَكُمْ بَيْنَكُمْ بِالْبَاطِلِ إِلَّا أَنْ تَكُونَ تِجَارَةً عَنْ تَرَاضٍ مِنْكُمْ وَلَا تَقْتُلُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ رَحِيمًا وَمَنْ يَفْعَلْ ذَلِكَ عُدُوًّا وَظُلْمًا فَسَوْفَ نُصْلِيهِ نَارًا وَكَانَ ذَلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرًا

Müminler, mallarımızı aranızda batıl yolla değil, karşılıklı rızaya dayalı ticaretle yiyin de kendinizi öldürmeyin; Allah size karşı çok merhametlidir. Kim bunu (mal ve para değişimini, ticareti), sınırı aşarak ve yanlışla saparak yaparsa onu bir ateşe sokarız. Bu, Allah'a güç gelmez. (Nisâ 4/29-30)

Hırsızlık yapmış olan kişi yukarıdaki ayetlerin kapsamına girdiği için Allah katında günah işlemiştir. İşte Mâide 39. ayette bahsedilen tevbe ve ıslah, suçun bu ayetlerde bildirilen uhrevî cezasının affedilmesi için gereklidir.

Ayrıca Mâide 39. ayette hırsızlık yapmış kişinin tevbesinin kabul edileceği müjdesi, eli kesilmiş kişilerin de toplumda eski bir hırsız olarak hor görülmesinin önüne set çekmektedir. Bir kişi yanlış yaparak seriqa suçundan hüküm giymiş ve elini kaybetmiş olabilir. Ancak bu durum onun Allah katında affedilmediğini ve ölene kadar bu suçun damgasını taşıyacağını göstermez. Bu kişi tevbe etmiş ve tam bir mümin olmuş olabilir. Nitekim bu durumun Nebîmiz döneminden bir örneğini ileride göreceğiz.

Yine bir takım çevreler Kur'an'da Allah'ın merhametinde bir sınır olmadığının sürekli vurgulandığını, böyle bir kitabın el kesme cezasını emretmeyeceğini dile getirmektedirler. Her şeyden önce bu söylem Allah'ın el kesme hükmünü içeren açık ayetlerini inkar etmek anlamına gelir. Ayrıca Allah'ın merhametli olması suçluları cezasız bırakacağı anlamını da taşımaz. Ayetlerde gördüğümüz gibi Allah, hüküm giyip eli kesilmiş bir kişiyi bile affedeceğini bildirmektedir. Bu durum kişinin yaptığına yanına kalmasını gerektirmez.

Ayrıca bu tür söylemleri dile getirenlerin konuyu sadece suçlunun tarafından değerlendirdiklerinin farkında olup olmadıklarını sormak gerekir. Seriqa suçu sadece malı çalınan kişiye değil, tüm topluma karşı işlenmiş bir suçtur. Bu suçun yaygın olduğu bir toplumda huzur ve güvenden, mülkiyet hakkından ve dolayısıyla gelişmeden bahsedilmesi mümkün değildir. Topluma böylesine büyük darbe vuran kişilerin yaptıklarının dengiyle cezalandırılmaları gerekir ki o da Rabbimizin emrettiği cezadır.

Kesebe Fiili ve Kur'an'daki Kullanımları

كسب **kesebe** kökünden türemiş kelimeler Kur'an'da 60 ayette 67 kez karşımıza çıkmaktadır. Kelimenin anlamını Kur'an'dan öğrendiğimizde Mâide Suresi 38. ayetle ilgili olarak ortaya atılan şu iddiaların anlamsız oldukları bir kez daha ortaya çıkacaktır:

- “El kesme cezası suç-ceza denkliği bakımından ağır bir cezadır. O halde ayette kast edilen elin fiziksel olarak kesilmesi olamaz.”
- “Ayette kastedilen, hırsızlık yapmak isteyen kişinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmektir.”

Kelimeye sözlüklerde “*insanın bir faydayı ticarî amaçla bir yerden diğerine nakletme ve bir nasibi/payı alma, elde etme veya kazanma çabası*”⁴⁰ anlamı verilmektedir. Bu anlamdaki kullanımı Türkçemize de geçmiş olan kelime Kur'an'da da emek sarfedilerek elde edilen kazanım anlamında kullanılır:

أُولَٰئِكَ لَهُمْ نَصِيبٌ مِّمَّا كَسَبُوا ۖ وَاللَّهُ سَرِيعُ الْحِسَابِ

Bunlardan her birine kazandıklarından (كسبوا kesebû) bir pay (نصيب nasîb) vardır. Allah hesabı çabuk görür. (Bakara 2/202)

...لِلرِّجَالِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبُوا وَلِلنِّسَاءِ نَصِيبٌ مِّمَّا اكْتَسَبْنَ ...

...Erkeklere, kendi kazandıklarından belirli bir pay, kadınlara da kendi kazandıklarından belirli bir pay vardır... (Nisâ 4/32)

Kur'an'da kötülük (سَيِّئَة seyyie), günah (إِثْم ism), hata (خَطِيئَة hatî'e) gibi kavramlar da كسب kesebe fiilinin mef'ulleri olarak karşımıza çıkarlar. Günah, hata, kötülük kesb etmek için Türkçemizde en uygun karşılık “işlemek” ifadesidir. Bu fiilleri kazanan ya da işleyen kişiler yaptıklarından sorumlu olmaktadır:

بَلَىٰ مَنْ كَسَبَ سَيِّئَةً وَأَحَاطَتْ بِهِ خَطِيئَتُهُ فَأُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ ۖ هُمْ فِيهَا خَالِدُونَ

Hayır! Kötülük işleyen (كسي kesebe) ve günahları kendisini kuşatmış kişiler Cehennem ahalisidirler, orada ölümsüz olarak kalırlar. (Bakara 2/81)

وَمَنْ يَكْسِبْ إِثْمًا فَإِنَّمَا يَكْسِبُهُ عَلَىٰ نَفْسِهِ ۚ وَكَانَ اللَّهُ عَلِيمًا حَكِيمًا

⁴⁰ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzî'l Kur'ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, كسب maddesi

Kim bir günah (ism) işlerse (kesb ederse) onu sadece kendi aleyhine işlemiş (kesb etmiş) olur. Allah bilir, doğru kararlar verir. (Nisâ 4/111)

Bu ayette net olarak görüldüğü gibi kesebe fiili hem günahı işlemek hem de bunun zorunlu sonucu için kullanılmaktadır. Zaten kazanmak dediğimiz şey de hem sarf edilen emek hem de onun sonucu için kullanılmaktadır. Bir başka ayet şöyledir:

وَمَنْ يَكْسِبْ خَطِيئَةً أَوْ إِثْمًا ثُمَّ يَرْمِ بِهِ بَرِيئًا فَقَدِ احْتَمَلَ بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا

Kim bir hata (hatî'e) veya günah (ism) işler (kesb eder) de onu bir suçsuzun üzerine atarsa, bir iftira ve açık bir günah daha yüklenmiş olur. (Nisâ 4/112)

Kur'an'da sadece kötü olanlar değil, dünyada yapılan her iş (amel) kişinin kesb ettiği olarak değerlendirilmektedir. Kesb edilen her işin bir karşılığı vardır:

تِلْكَ أُمَّةٌ قَدْ خَلَتْ لَهَا مَا كَسَبَتْ وَلَكُمْ مَا كَسَبْتُمْ وَلَا تُسْأَلُونَ عَمَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ

Onlar yaşamış gitmiş bir toplumdur. Onların kazandığı onlara, sizin kazandığınız size! Onların yaptıkları size sorulmayacaktır. (Bakara 2/134)

لَا يَكْلَفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا لَهَا مَا كَسَبَتْ وَعَلَيْهَا مَا اكْتَسَبَتْ...

Allah, kimseye gücünün üstünde bir sorumluluk yüklemeyiz. Kişinin kimi kazancı lehine, kimi kazancı da aleyhinedir... (Bakara 2/286)

İnsanın, iyi ya da kötü, başına gelenlerin kendi kesb ettiği şeyler olduğu dile getirilmektedir. Kesbedilen her işin karşılığı da tahakkuk etmektedir:

وَخَلَقَ اللَّهُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَلِتُجْزَىٰ كُلُّ نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ

Allah, gökleri ve yeri gerçek varlıklar olarak ve herkese kazandığının (kesb ettiğinin) karşılığının (cezâ) verileceği imtihan sebebi olsun diye yarattı. Kimseye de haksızlık yapılmaz. (Câsiye 45/22)

وَمَا أَصَابَكُمْ مِّنْ مُّصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ

Başınıza ne gelse kendi elinizle yaptığınızdan (kesb ettiğinizden) dolayı gelir. Allah bir çoğunu da bağışlar. (Şûrâ 42/30)

Bu ayetler kişinin “kesb ettiği” şeklinde ifade edilen şeylerin kendi iradeli eylemleri ile yapıp ettiği, işlediği şeyler olduğunu, dolayısıyla iyi ya da kötü bir karşılığının olacağını göstermektedir. Bu karşılığı Allah veriyorsa tam olarak verecek, haksızlık etmeyecek demektir:

وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا...

Kötülük kesb etmiş olanların cezası o kötülüğün dengidir... (Yunus 10/27)

ثُمَّ قِيلَ لِلَّذِينَ ظَلَمُوا ذُوقُوا عَذَابَ الْخُلْدِ هَلْ تُجْزَوْنَ إِلَّا بِمَا كُنْتُمْ تَكْسِبُونَ

Sonra yanlışlar içindeki o kimselere şöyle denecektir: “Kalıcı azabı tadın bakalım. Kesb ettiğinizin karşılığından başkasıyla mı cezâlandırılacaktınız!” (Yunus 10/52)

Özetleyecek olursak كَسَبَ kesebe kelimesinin Kur'an'daki kullanımlarında kişinin iyi veya kötü yönde, kendi iradesi ile işlediği, hem dünyevî hem de uhrevî karşılığı olan her türlü eylem anlamı belirgindir. Mâide Suresinin 38. ayetinde de hırsızın (sâriq) suçunun cezası belirtilirken bu ifade kullanılmaktadır. Bir suç için kullanıldığından Türkçemizde bu fiile verilecek en doğru karşılık “işlemek” olmalıdır:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek hırsız ile kadın hırsızın ellerini kesin ki işlediklerine (kesb ettiklerine) karşılık bir cezâ, Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır. (Mâide 5/38)

Ayette kesebe fiili ile seriqa suçunu işleyen kişinin işlediği suça denk olarak elinin kesilmesi cezasının emredildiği ortaya çıkmaktadır. Emredenin Allah olması bu cezanın suçun dengi olduğunu gösterir. Ayrıca yukarıda okuduğumuz Yunus Suresinde yine kesebe fiili kullanılarak ortaya konulan وَالَّذِينَ كَسَبُوا السَّيِّئَاتِ جَزَاءُ سَيِّئَةٍ بِمِثْلِهَا “kötülük kesb etmiş olanların cezası o kötülüğün dengidir” ilkesi burada seriqa suçuna özel olarak dile getirilmektedir. İki ayet birlikte değerlendirildiğinde seriqa suçunu kesb eden bir sâriq bu suçun tam karşılığı olarak Rabbimizin emrettiği el kesme cezasını hak etmiş olmaktadır.

Sonuç olarak bu fiilin kullanılmış olması da ayette emredilen el kesmenin, şartları oluşmuş nitelikli bir suçun tam dengi olan cezası olduğunu göstermektedir. Böyle bir ifadenin kullanıldığı bir ayet için cezanın suça göre ağır olduğunu söylemek mümkün değildir. Yine bu ifade ile ayette sâriq oldukları kanıtlanmış kişilerin kast edildiği anlaşılmaktadır. Çünkü kesebe fiili sonuçlarına katlanılmak üzere yapılan işler için (“işlemek”te olduğu gibi) kullanılmaktadır. Dolayısıyla ayette hırsızlık yapmak isteyen kişinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmenin kast edildiğini söylemek mümkün değildir.

نكال Kelimesi ve Kur'an'daki Kullanımları

Mâide Suresi 38. ayette geçen bir diğer ifade نکالا **nekâlen** ifadesidir. نكل **nekele** kök harflerinden türetilmiş kelimeler Kur'an'da 5 ayette karşımıza çıkmaktadır. Bu ifadenin anlamı öğrenildiğinde ayetle ilgili ortaya atılan şu iddialar da çürütülmüş olur:

- “Ayette kastedilen, hırsızlık yapmak isteyen kişinin bu imkandan yoksun bırakılmasını temin etmektir.”
- “Ayetteki kesme emri hırsızlığa karşı tedbir olması için gücün kesilmesi anlamındadır.”

نكل **nekele** fiili “bağlamak, bukağılamak” anlamındadır. Binek hayvanının bukağısı (demir halka) veya bağı hayvanı engellediği için bunların ikisine de النكل **nikl** denmiştir. Çoğulu olan أنكال **enkâl** kelimesi bu anlamda Kur'an'da da kullanılır:

إِنَّ لَدَيْنَا أَنْكَالًا وَجَحِيمًا

Bizim yanımızda bukağılar ve alevli ateş. (Müzzemmil 73/12)

Kelimedeki bu engelleme anlamı fiilin التنكيل **tenkîl** formunda, “işlenen bir suçta, başkasına ibret olup o suçtan engelleyecek şekilde ceza vermek”⁴¹ şeklinde ortaya çıkmaktadır. Kur'an'da تنكيل **tenkîl** şeklindeki bu kullanım da mevcuttur:

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسُكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَلَى اللَّهِ أَنْ يَكْفَ بِأَسِ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بِأَسًا وَأَشَدُّ تَنكِيلًا

Allah yolunda savaşa gir; sen sadece kendinden sorumlusun. Müminleri de özendir ki Allah, o kâfirlerin baskını önlesin. Allah'ın baskını daha güçlü, ceza vermesi (tenkîl) daha ağırdır. (Nisa 4/84)

Kelime “caydırıcı olma” anlamında daha çok isim formunda نکال **nekâl** şeklinde kullanılır. Bu anlamı Kur'an'dan tesbit etmek mümkündür:

فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَى فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَى

⁴¹ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992,t ve İbn Manzûr, Lisanul Arab maddesi

(Firavun) “Sizin en yüce rabbiniz benim!” dedi. Allah da onu, çağdaşlarına ve sonrakilere nekâl olacak şekilde cezalandırdı. (Nâziât 79/24-25)

Bu ayetlerde firavuna verilen cezanın nekâl olma özelliğinin o dönemde yaşayan ve sonradan gelecek olanlar üzerinde etkili olduğu ve bir cezâ olduğu görülebilmektedir. Nekâl kelimesinin kullanıldığı ayetlerde “o devirdekiler ve sonrakiler” şeklindeki ifadelerin kullanılması ve bir cezadan bahsedilmesi dikkat çekicidir:

وَلَقَدْ عَلِمْتُمُ الَّذِينَ اعْتَدَوْا مِنْكُمْ فِي السَّبْتِ فَقُلْنَا لَهُمْ كُونُوا قِرَدَةً خَاسِئِينَ فَجَعَلْنَاهَا نَكَالًا لِمَا بَيْنَ يَدَيْهَا وَمَا خَلْفَهَا وَمَوْعِظَةً لِّلْمُتَّقِينَ

İçinizden cumartesi yasağını çiğneyenleri elbette bilirsiniz. Onlara “Aşağılık maymunlar gibi olun!” demiştik. Bunu, o gün yaşayanlara ve arkadan gelenlere nekâl ve müttakîlere öğüt olsun diye yapmıştık. (Bakara 2/65-66)

Görüldüğü gibi nekâl ifadesi yine bir ceza için kullanılmakta ve bu ceza, cezalandırılan kişilere değil, onlardan başkalarına nekâl olmaktadır. Kelimenin engelleme anlamı düşünüldüğünde cezanın nekâl olmasının başkalarını aynı suçu işlemekten caydırıcı olması anlamına geldiği görülür.

Nekâl - عبرة İbret Farkı

Mâide Suresinin 38. ayetindeki nekâl kelimesine bazı meallerde ibret anlamı verilmektedir. Oysa ibret kelimesi de Arapça’dır ve Kur’an’da biri fiil olmak üzere 7 kez karşımıza çıkmaktadır. Bu kullanımlara bakıldığında nekâl ile aralarındaki anlam farkı tesbit edilebilir. Nekâl ifadesinin sadece verilen cezanın bir özelliği olarak kullanılmakta olduğunu görmüştük. İbret ifadesi ise “birbirleriyle savaşıyor iki grup”⁴², “rasullerin kıssaları”⁴³, “en’âm”⁴⁴ (koyun, keçi, sığır, deve), “gece ve gündüzün çevrilmesi”⁴⁵, “ehl-i Kitap’tan küfre sapanların kendi yurtlarından kaçışları”⁴⁶ gibi konular için kullanılmaktadır.

Cezanın nekâl olması, ceza verilen kişi için değil, o gün yaşayan ve daha sonra gelecek kişiler için zikredilmekteydi. İbret ise yukarıda sayılan konularda, “ulu’l elbâb, ulu’l ebsâr, siz, müminler, çekinenler” gibi kişiler⁴⁷ için kullanılmaktadır. Yukarıda okuduğumuz nekâl ifadesinin geçtiği Nâziât Suresi 25. ayetinden bir sonraki ayette “ibret” ifadesi kullanılmaktadır:

⁴² Âl-i İmrân 3/13

⁴³ Yusuf 12/111

⁴⁴ Nahl 16/66, Mû’minûn 23/21

⁴⁵ Nûr 24/44

⁴⁶ Haşr 59/2

⁴⁷ Ulu’l-Ebsâr, ulu’l elbâb, siz, müminler, çekinenler.

فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ إِنَّ فِي ذَلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ

Allah da onu, çağdaşlarına ve sonrakilere nekâl olacak şekilde cezalandırdı. Bunda, çekinecek olanların alacakları bir ibret vardır. (Nâziât 79/25-26)

İki kelime arasındaki, yukarıda belirttiğimiz farklar bu iki ayette de görülmektedir. Öncelikle nekâle ibret anlamı verilemeyeceği, ibret kelimesinin ayrıca kullanılmasından bellidir. Ayrıca nekâl çağdaşlar ve sonrakiler için, ibret ise çekinecek olan herkes için kullanılmaktadır. Nekâl sadece cezanın bir özelliğidir, ibret ise yaşanan tüm olayın bünyesinde taşıdığı (إِنَّ فِي ذَلِكَ) bir özelliktir.

Tüm bu farklardan da anlaşıldığı gibi ibret, bir olay veya durumdan çıkarılacak ders anlamında kullanılmaktadır. Kelime dilimizde de bu anlamı ile yer almaktadır. Nekâl ise suça verilen cezanın caydırıcı olduğunu belirtmektedir.

Bundan dolayı Mâide 38. ayette geçen nekâl kelimesi de ibret anlamında değildir. Tüm bu öğrendiklerimizden sonra ayetin anlamı şu şekilde ortaya çıkmaktadır:

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءً بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Erkek sâriq ile kadın sâriqin ellerini kesin ki işledikleri suça karşılık bir cezâ ve Allah tarafından bir caydırma olsun. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır. (Mâide 5/38)

Ayete göre nekâl olmak suçun değil suça verilen cezânın bir özelliğidir. Yani bu suçu işlemiş bir kişinin eli kesilecek ve verilen bu cezâ başkaları için caydırıcı olacaktır. Dolayısıyla ayette söylenmek istenen hırsızlık suçunun işlenmeyeceği bir toplum yaratmak olamaz. Bu suça verilen ceza başkalarını caydırma amacı taşımak durumunda olmalıdır. O da Rabbimizin emrettiği elin kesilmesi cezasıdır.

Ayrıca “*ayetin ifade ettiği şey hırsızlık yapmak isteyen bu imkandan yoksun bırakmaktır*” ifadesi doğru olsa bile bunu hırsızlık (seriqa) yapamayacağı refah seviyesi yüksek bir toplum oluşturarak değil, bu suçu işleyene Allah'ın emrettiği el kesme cezasını vererek yapmak mümkündür. Çünkü nekâl (caydırıcı) olan şey verilen cezâdır. Toplum ne kadar zengin olursa olsun hırsızlık yapmak isteyen daima olacaktır.

Son olarak, mülkiyet hakkını tehdit eden bir suç, topluma karşı işlenmiş olduğundan cezânın nekâl olması da toplumun diğer fertlerini bu suçtan caydırmak içindir. El kesme cezası bu sebeple de seriqa suçunun tam karşılığıdır.

عزيز Azîz ve Hakîm İfadeleri

Kur'an'ın en önemli kavramlarından ve Rabbimizin isimlerinden olan Azîz ve Hakîm ifadelerini etraflıca ortaya koymak bu çalışmanın ana amaçları arasında yer almamaktadır. Bu bağlamda azîz ve hakîm ifadeleri genel çerçeveleri itibariyle ve Mâide 38. ayette kullanılış amacını tesbit etmek maksadıyla ele alınacaktır. Bu kavramların ayetteki anlamını Kur'an'dan tesbit ettiğimizde şu iddiaların anlamsız olduğu kendiliğinden ortaya çıkacaktır:

- “Bu uygulama Kur'an'ın ihdas ettiği bir ceza değil, Kureyş'in uyguladığı ve Kur'an'ın önünde bulunduğu bir ceza geleneğidir. Allah Rasulü bu geleneksel cezayı olabildiğince sınırlandırmıştır.”⁴⁸
- “Ayetin asıl vermek istediği mesaj hırsızlığın olmayacağı refah seviyesi yüksek bir toplum oluşturmaktır, el kesmek değil.”

عزيز Azîz İfadesi ve Kur'an'daki Kullanımları

عزز azeze kökünden kelimeler Kur'an'da 116 ayette 119 kez geçmektedir. Sözlükler kelimenin anlamını “galip gelme, güçlü ve üstün olma” şeklinde vermektedirler. Kur'an kelimenin anlamını tesbit etmemizi sağlayan ayetler içermektedir:

إِذْ أَرْسَلْنَا إِلَيْهِمُ اثْنَيْنِ فَكَذَّبُوهُمَا فَعَزَّزْنَا بِثَالِثٍ فَقَالُوا إِنَّا إِلَيْكُمْ مُّرْسَلُونَ

İki elçi göndermiştik, ikisini de yalancı saydılar. Üçüncüsü ile destek verdik (عززنا azzeznâ). “Biz, size gönderilen elçileriz.” dediler. (Yâsîn 36/14)

Destek vermek olarak çevrilmiş kelime عززنا azzeznâ kelimesidir. Lafzen “azizleştirdik” anlamına gelir. Ayette şehir halkının kendilerine gönderilen iki elçiye yalanlamaları elçilerin meramlarını dile getirmede yetersiz kaldıklarını ifade ediyor olacak ki ardından gelen üçüncü elçi ile üstünlük sağlayıp “biz size gönderilen elçileriz” diyebilmişlerdir. Aynı anlamı şu ayetten de tespit etmek mümkündür:

إِنَّ هَذَا أَخِي لَهُ تِسْعٌ وَتِسْعُونَ نَعَجَةً وَلِي نَعَجَةٌ وَاحِدَةٌ فَقَالَ أَكْفُلْنِيهَا وَعَزَّنِي فِي الْخِطَابِ

“Bu benim kardeşimdir; onun doksan dokuz koyunu, benim bir koyunum var; onu ben koruyayım dedi ve konuşmasıyla beni bastırdı (عزني azzenî).” (Sâd 38/23)

“Beni bastırdı” veya “bana üstün geldi” şeklinde dilimize aktarılan ifade عزني azzenî ifadesidir. Burada da kelimenin “üstün gelme, galip gelme” anlamı görülebilmektedir.

⁴⁸ Mustafa İslamoğlu, Hayat Kitabı Kur'an Gerekçeli Meal Tefsir, Düşün Yayıncılık, 2017, s: 191, 40 numaralı dipnot.

Kelimenin anlamını tesbit edebileceğimiz bir takım ayetlerde zıt anlamlısı ile kullanılmış olması işimizi kolaylaştırmaktadır:

قَالَتْ إِنَّ الْمُلُوكَ إِذَا دَخَلُوا قَرْيَةً أَفْسَدُوهَا وَجَعَلُوا أَعِزَّةَ أَهْلِهَا أَذِلَّةً وَكَذَلِكَ يَفْعَلُونَ

Kraliçe dedi ki: “Krallar bir ülkeye girdiler mi, oranın altını üstüne getirirler, halkın en izzetlilerini en zelilleri haline getirirler. Bunlar da öyle yapacaklardır. (Neml 27/34)

Ayette “izzet” kelimesinin zıttı olarak “zillett” kelimesinin kullanılması izzetin anlamını daha iyi anlamamızı sağlamaktadır. Zillet de Türkçemize girmiş kelimelerden biridir ve “hor, hakir olma, boyun eğme” anlamlarına gelir. Dolayısıyla izzet kelimesinin “üstün, baskın olma” anlamı bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Zillet kelimesinin “yumuşak, müsamahakâr” anlamında müminler için kullanıldığı şu ayetten de zıttı olarak kullanılan izzet kelimesinin anlam çerçevesinin sınırlarını tespit etmemiz gerekir:

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا مَنْ يَرْتَدَّ مِنْكُمْ عَنْ دِينِهِ فَسَوْفَ يَأْتِي اللَّهَ بِقَوْمٍ يُحِبُّهُمْ وَيُحِبُّونَهُ أَذِلَّةٌ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ أَعِزَّةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ يُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا يَخَافُونَ لَوْمَةَ لَائِمٍ ذَلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ

Ey inanıp güvenenler! Sizden kim dininden dönerse Allah, daha sonra onların yerine sevdiği bir topluluk getirir; onlar da O’nu severler. İnanıp güvenenlere karşı müsamahakâr, âyetleri görmezden gelenlere karşı dik duruşlu olurlar. Allah yolunda mücadele eder ve kınayanın kınamasından korkmazlar. İşte Allah’ın lütfu budur; onu, tercihini doğru yapana verir. Allah’ın imkanları geniştir, her şeyi bilir. (Mâide 5/54)

Ayette “müsamahakâr” anlamındaki **اذلة** ezillettin kelimesinin zıttı, **اعزة** eizzettin kelimesidir. İzzet kelimesi bu kez, “yumuşak, müsamahakâr” anlamındaki zilletin zıttı olarak kullanıldığı için “dik duruşlu, tavizsiz” anlamlarına geldiği görülmektedir. Devamındaki “Allah yolunda mücadele eder ve kınayanın kınamasından korkmazlar” ifadesi de bu anlamı doğrulamaktadır. İzzet-zillet zıtlığı ile kelimenin anlamını detaylandırabileceğimiz ayetlere bir diğer örnek olarak şu ayeti de görmemiz faydalı olacaktır:

يَقُولُونَ لِنَنْ رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لِيُخْرِجَنَا الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذِلَّةُ وَاللَّهُ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ

Şunu bile demişlerdi: "Hele Medine'ye dönelim; biz üstünler, o alçakları elbette sürüp çıkaracağız." Oysa üstünlük Allah'tadır, elçisindedir ve inanıp güvenenlerdedir. Ama münafıklar bunu bilmezler. (Münafikûn 63/8)

Meale “üstünler” olarak yansımış kelime **الأعز** el’eazzu ve “alçaklar” da **الأذل** el’ezel kelimeleridir. Görüldüğü gibi izzetli (aziz) olmak yine üstün olmak anlamındadır. Kelimenin

fiil olarak kullanıldığı şu ayette de izzetin “yönetimi elinde bulundurma gücü” ile olan yakın ilişkisi görülmektedir:

قُلِ اللَّهُمَّ مَالِكَ الْمُلْكِ تُؤْتِي الْمُلْكَ مَن تَشَاءُ وَتَنْزِعُ الْمُلْكَ مِمَّن تَشَاءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَاءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَاءُ ۗ بِيَدِكَ الْخَيْرُ ۚ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ

De ki “Ey tüm yetkileri elinde tutan Allah’ım! Tercih ettiğin kişiye yetki verir, tercih ettiğinden yetkiyi alırsın. Tercih ettiğin kişiyi üstün konuma getirir ve yine tercih ettiğin kişiyi değersizleştirirsin. Bütün iyilikler Senin elindedir. Sen her şeye bir ölçü koyarsın. (Âl-i İmrân 3/26)

Ayetin metninde “üstün konuma getirme” ifadesi “izzetli (aziz) kılma”, “değersizleştirme” ifadesi de “zelil kılma” şeklinde geçmektedir. Dolayısıyla bir kez daha izzet-zillet zıtlığı ile kelimenin “yönetimsel veya yetkisel” üstünlük anlamı ortaya konmaktadır. Kelimenin “üstün ve güçlü olma” anlamı şu ayette de açıktır:

وَكَانَ لَهُ ثَمَرٌ فَقَالَ لِصَاحِبِهِ وَهُوَ يُحَاوِرُهُ أَنَا أَكْثَرُ مِنْكَ مَالًا وَأَعَزُّ نَفَرًا

Adam güzel bir gelir sağlamış; arkadaşıyla konuşurken şöyle diyor: "Benim malım seninkinden çok, adamlarım açısından da güçlüyüm (azizim)." (Kehf 18/34)

Tüm bu ayetlerde ve daha okunabilecek pek çok ayette görülebileceği gibi عِزَّة izzet “üstün ve güçlü olma” anlamlarına gelen bir kelimedir. İzzetli anlamındaki azîz kelimesinin Yüce Allah’ın ismi olarak kullanılması, O’nun yönetim gücü ve üstünlüğünü, sözünün ve hükmünün değişmez olduğunu göstermektedir. Nitekim Mâide Suresi 38. ayet bir suçun cezasını belirleyen ayettir. Burada Azîz isminin kullanılması böyle bir cezayı ancak kanun koyucu üstünlüğü ve mutlak gücü elinde bulunduran Allah’ın belirleyebileceğini ve bunun değişmesinin mümkün olmayacağını göstermesi bakımından önemlidir. Kelimenin Mâide 54. ayette gördüğümüz “yanlıslara karşı tavizsiz olma” anlamı bu bakımdan büyük önem taşımaktadır. Bu sebeple yalnızca Yüce Allah’ın koyabileceği ölçüler de Azîz ismi ile dile getirilmiştir:

فَالِقُ الْإِصْبَاحِ وَجَعَلَ اللَّيْلَ سَكَنًا وَالشَّمْسَ وَالْقَمَرَ حُسْبَانًا ۚ ذَٰلِكَ تَقْدِيرُ الْعَزِيزِ الْعَلِيمِ

Karanlığı, günün ilk ışıklarıyla bölen, geceyi dinlenme zamanı, güneş ile ayı hesaba uygun yapan O’dur. BunlarAzîz ve Alîm olanın koyduğu ölçüdür. (En’âm 6/96)

Eğer bir büyüklükten söz edilecekse bu ancak el’Azîz ismi olan Allah için olabilir:

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Göklerde de yerde de büyülenme hakkı sadece O'ndadır. Azîz ve Hakîm olan O'dur.
(Câsiye 45/37)

Sonuç olarak Azîz kelimesi Rabbimiz için kullanıldığında O'nun üstünlüğünü, gücünü, bu sebeple ölçü koyma ve kanun belirlemedeki tartışılmazlığını ortaya koyan bir kelimedir. Rabbimizin el'Azîz olması bu özellikleri benzersiz şekilde taşıdığını gösterir. Serika gibi önemli bir suçun cezasını belirlerken el'Azîz ismi olan Allah hiç kimseden çekinmez. Konuyu hiç kimsenin yorumuna bırakması da düşünülemez. El'Azîz olan ölçüyü kendisi belirler.

حَكِيم Hakîm İfadesi ve Kur'an'daki Kullanımları

حکم hakeme kökünden kelimeler Kur'an'da 189 ayette 210 kez geçmektedir. Sözlükler kelimenin anlamını “*ıslah etmek, düzeltmek maksadıyla menetmek, engellemek*”⁴⁹ şeklinde vermektedirler. Yargıca hâkim denmesinin sebebi de insanlar arasında zulmü engellemesinden dolayıdır.⁵⁰ “الحكم بالشيء (bir şey hakkında hüküm) bir başkasını yükümlülük altına soksun ya da sokmasın bir şeyin şöyle olduğuna veya olmadığına hükmetmek demektir.”⁵¹ Bu kökten olan hüküm, hikmet, hükümet, hâkim, hakem, muhakeme, tahkim, istihkam, müstahkem, muhkem gibi kelimeler Türkçe'de de Arapçadaki aynı veya yakın anlamlarda kullanılan kelimelerdir. Hüküm verme ifadesi Kur'an'da da karar verme, yargıya varma anlamında kullanılır:

إِنَّ اللَّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تُؤَدُّوا الْأَمَانَاتِ إِلَىٰ أَهْلِهَا وَإِذَا حَكَمْتُمْ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ إِنَّ اللَّهَ نِعِمَّا يَعِظُكُمْ بِهِ إِنَّ اللَّهَ كَانَ سَمِيعًا بَصِيرًا

Allah size, emanetleri ehline vermenizi ve insanlar arasında hükmettiğiniz zaman adaletle hükmetmenizi emreder. Allah size ne güzel öğüt verir. Allah dinler ve görür.
(Nisâ 4/58)

إِنَّا أَنْزَلْنَا إِلَيْكَ الْكِتَابَ بِالْحَقِّ لِتَحْكُمَ بَيْنَ النَّاسِ بِمَا أَرَاكَ اللَّهُ وَلَا تَكُنَ لِلْخَائِنِينَ خَصِيمًا

Gerçekleri içeren bu kitabı sana biz indirdik ki insanlar arasında Allah'ın gösterdiği yöntemle hükmedesin. Sakın hainlerin savunucusu olma. (Nisâ 4/105)

Hükümün doğru olanına hikmet denir. Hakîm kelimesi de hikmetli, “hikmeti yani doğru hükümleri içeren” anlamındadır. Bu anlamda Zikir, Kitap, Kur'an, emr (iş) kelimelerinin ve Allah'ın sıfatı olarak geçmektedir. Dolayısıyla Allah için kullanıldığında “mutlak doğru

⁴⁹ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, حکم maddesi

⁵⁰ İbn Manzûr, Lisânul-Arab حکم maddesi

⁵¹ Ragıp el-İsfahânî, Müfredatü Elfâzi'l Kur'ân, Tahkîki Safvân Adnan Dâvûdî, Dimaşk-Beyrut, 1992, حکم maddesi

hükmü veren, mutlak doğruyu ve son kararı belirleyen” anlamına gelir. Bu sebeple, hukukî bir hükmün belirtilmesinin ardından Allah’ın Hakîm isminin zikredilmesine sıkça rastlanır. Mesela Bakara 220’de yetimlerle, 228’de talakla, 240’ta eşi ölen kadının nafakasıyla, Nisâ 11’de miras paylarıyla, 24 ve 26’da medenî hukukla, 92’de bir müminin öldürülmesi konusuyla, 130’da birden fazla kadınla evlilikte yaşanacak durumla, Enfâl 67’de savaşta esir almayla, Tevbe 60’ta zekâtın verileceği yerlerle ilgili hukukî hükümlerin belirlendiği ayetlerde Allah’ın Hakîm sıfatı vurgulanmıştır. Mâide 38. ayet de seriqa suçunun cezasını hükmü bağlayan ayettir. Bu konuda da mutlak doğru kararın Allah tarafından el kesme olarak verildiği Hakîm isminin kullanılmasından da anlaşılmaktadır.

Mâide 38’de olduğu gibi, Allah’ın Azîz ve Hakîm isimlerinin birlikte geçtiği diğer ayetlere baktığımızda benzersiz güç ve otoriteyi elinde bulunduran üstünlüğünün ortaya konulduğunu görmek mümkündür:

وَهُوَ الَّذِي يَبْدَأُ الْخَلْقَ ثُمَّ يُعِيدُهُ وَهُوَ أَهْوَنُ عَلَيْهِ وَلَهُ الْمَثَلُ الْأَعْلَىٰ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Yaratmayı başlatan, sonra da tekrarlayan odur. Tekrar yaratmak onun için daha da basittir. Göklerde ve yerde en yüce örnekler O’na aittir. O üstündür, doğru karar verendir. (Rûm 30/27)

وَلَهُ الْكِبْرِيَاءُ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۖ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Göklerde de yerde de büyüklenme hakkı sadece O’ndadır. Azîz ve Hakîm olan O’dur. (Câsiye 45/37)

وَلَوْ أَنَّمَا فِي الْأَرْضِ مِنْ شَجَرَةٍ أَقْلَامٌ وَالْبَحْرُ يَمُدُّهُ مِنْ بَعْدِهِ سَبْعَةُ أَبْحُرٍ مَا نَفِدَتْ كَلِمَاتُ اللَّهِ إِنَّ اللَّهَ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Yeryüzündeki ağaçlar kalem, denizler mürekkep olsa ve arkasından yedi deniz eklense yine de Allah’ın sözleri bitmez. Allah güçlüdür, doğru karar verir. (Lokmân 31/27)

Azîz ve Hakîm kullanımının önemini bildirmesi bakımından aynı olaydan bahseden üç ayet oldukça önemlidir. Bunlardan ilkinde Azîz ve Hakîm ifadeleri kullanılmıştır:

يَا مُوسَىٰ إِنَّهُ أَنَا اللَّهُ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ

Bak Musa! O Allah benim; güçlü olan ve doğru karar veren Allah. (Neml 27/9)

Diğer iki ayet ise bu ifadeleri açıklamaları bakımından dikkat çekicidir:

إِنِّي أَنَا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدْنِي وَأَقِمِ الصَّلَاةَ لِذِكْرِي

Ben! Evet ben Allah'ım; benden başka ilah yoktur. Sen, bana kulluk et ve benim zikrim için namazı düzgün ve sürekli kıl! (Tâhâ 20/14)

يَا مُوسَى إِنِّي أَنَا اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ

...Bak Musa! Ben Allah'ım, bütün varlıkların Rabbiyim. (Kasas 28/30)

Bu ayetler birlikte değerlendirildiğinde Azîz ve Hakîm kullanımının anlamı, kendisinden başka ilah olmayan ve her şeyin Rabbi (sahibi) olup yalnız kendisine kulluk edilen şeklinde detaylandırılmıştır. Dolayısıyla Azîz ve Hakîm olan yani kendisinden başka ilah olmayan üstün ve yalnız kendisine kulluk edilerek her hükmüne boyun eğilmesi gereken Allah tarafından belirlenmiş bir cezanın tartışmaya ve yoruma açık olması düşünülemez. Allah'ın Azîz ve Hakîm sıfatlarının belirtildiği bir ayette emredilen ceza için *“Kur'an'ın ihdas ettiği bir ceza değil, Kureyş'in uyguladığı ve Kur'an'ın önünde bulunduğu bir ceza geleneği”* satırlarını yazabilmek de olacak iş değildir. Kaldı ki Kur'an'ın hiçbir hükmü için bu ifadeler kullanılamaz.

Böylece ayette geçen bütün ifadelerin anlamlarını Kur'an'ın bizzat kendisinden öğrenmiş olduk. Görüldüğü üzere ayetteki her bir kavram bu ayetle ilgili olarak ortaya atılan iddiaları defalarca kez çürütmeye fazlasıyla yeterlidir. Elbette Allah'ın kendisine vahyettiği kitabı en güzel şekilde hayata geçiren Nebîmizin uygulamalarının da tüm bu öğrendiklerimize uygun olması gerekir. O halde artık Nebîmizin bu ayeti nasıl hayata geçirdiğini ilgili rivayetlerden görmeye başlayabiliriz.

Hadis Rivayetlerinde El Kesme Cezası

Mâide Suresi 38. ayetteki el kesme cezasının Rasulullah döneminde uygulandığına dair kaynaklarda bir çok hadis rivayeti yer almaktadır. Bu rivayetlerin hemen hemen tamamı

önceki bölümlerde anlattıklarımızı teyid eden ifadeler içermektedir. Öncelikle bir suçun nitelikli hırsızlık suçu olan ve Kur'an'ın el kesme ile cezalandırdığı “seriqa” suçu sayılabilmesi için çalınan malın değerinin belli bir nisap miktarının üzerinde olması gerekir. Bu durum hadis rivayetlerinde de çok nettir:

تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ فِي رُبْعِ دِينَارٍ

*Çeyrek dinar değerinde bir malı çalan hırsızın eli kesilir.*⁵²

يَدُ السَّارِقِ لَمْ تُقَطَّعْ عَلَى عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَّا فِي ثَمَنٍ مِجَنٍّ حَجَفَةٍ أَوْ تُرْسٍ

*Nebî Aleyhisselam döneminde, çaldığı eşya bir kalkan veya zırh değerinde olmadıkça hırsızın eli kesilmezdi.*⁵³

لَمْ تَكُنْ تُقَطَّعُ يَدُ السَّارِقِ فِي أَذْنَى مِنْ حَجَفَةٍ أَوْ تُرْسٍ، كُلُّ وَاحِدٍ مِنْهُمَا ذُو ثَمَنِ

*Çaldığı şey en az bir deri kalkan veya zırh değerinde olmadıkça hırsızın eli kesilmedi. Bunların ikisi de değerli eşyalardır.*⁵⁴

قَطَعَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَ سَارِقٍ فِي مِجَنٍّ ثَمَنُهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمَ

*Nebî Aleyhisselam değeri 3 dirhem olan kalkan için hırsızın elini kesti.*⁵⁵

أَنَّ عَبْدًا سَرَقَ وَدِيًّا مِنْ حَائِطِ رَجُلٍ، فَعَرَسَهُ فِي حَائِطِ سَيِّدِهِ، فَخَرَجَ صَاحِبُ الْوَدِيِّ يَلْتَمِسُ وَدِيَّهُ، فَوَجَدَهُ، فَاسْتَعْدَى عَلَى الْعَبْدِ مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ، وَهُوَ أَمِيرُ الْمَدِينَةِ يَوْمَئِذٍ، فَسَجَنَ مَرْوَانُ الْعَبْدَ وَأَرَادَ قَطْعَ يَدِهِ، فَاِنْطَلَقَ سَيِّدُ الْعَبْدِ إِلَى رَافِعِ بْنِ خَدِيجٍ، فَسَأَلَهُ عَنْ ذَلِكَ، فَأَخْبَرَهُ أَنَّهُ سَمِعَ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ، وَلَا كَثْرٍ»، فَقَالَ الرَّجُلُ: إِنَّ مَرْوَانَ أَخَذَ غُلَامِي، وَهُوَ يُرِيدُ قَطْعَ يَدِهِ، وَأَنَا أُحِبُّ أَنْ تَمْشِيَ مَعِيَ إِلَيْهِ فَتُخْبِرَهُ بِالَّذِي سَمِعْتَ مِنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَمَشَى مَعَهُ رَافِعُ بْنُ خَدِيجٍ حَتَّى أَتَى مَرْوَانَ بْنَ الْحَكَمِ، فَقَالَ لَهُ رَافِعٌ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «لَا قَطْعَ فِي ثَمَرٍ، وَلَا كَثْرٍ»، فَأَمَرَ مَرْوَانُ بِالْعَبْدِ فَأَرْسَلَ

Bir köle bir adamın hurma bahçesinden bir hurma fidanı çalmış, kendi efendisinin bahçesine dikmişti. Fidanın sahibi fidanını aramaya başladı ve buldu. O zaman Medine'nin yöneticisi olan Mervan bin Hakem'e o köleyi şikayet etti. Mervan köleyi hapse attı ve elinin kesilmesini istedi. Kölenin sahibi derhal Rafî bin Hadîc'e gitti ve ona konuyu danıştı. O da Rasulullah'ın şöyle dediğini duyduğunu söyledi: 'Bir meyve ve hurma özü için kesme olmaz.' Adam;

⁵² Buhârî, Hudûd, 13

⁵³ Buhârî, Hudûd, 13

⁵⁴ Buhârî, Hudûd, 13

⁵⁵ Buhârî, Hudûd, 13

'Mervan çocuğumu (kölemi) aldı ve elini kesmek istiyor' dedi. Benimle gelip Rasulullah'tan bu duyduklarını Mervan'a da söylersen çok sevinirim' dedi. Adam ve Raî bin Hadîc birlikte Mervan'a gittiler. Raî ona Rasulullah'tan duyduklarını anlatınca Mervan kölenin gönderilmesini emretti.⁵⁶

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ النَّمْرِ الْمُعْلَقِ، فَقَالَ: «مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مُتَّخِذٍ خُبْنَةً، فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ، وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُؤْوِيَهُ الْجَرِيرُ، فَلَبَّغَ تَمَنَ الْمَجَنِّ، فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ، وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ، وَالْعُقُوبَةُ»

Rasulullah'a dalından sarkan meyvelerle ilgili olarak soruldu. Şöyle dedi: "Kim ihtiyacı kadar olup da elbisesinin eteğini doldurmaksızın alırsa ona bir ceza gerekmez. Kim ondan bir şey götürürse iki katını öder ve ceza çeker. Harman yerine getirildikten sonra bir kalkan değerince çalana el kesme uygulanır. Bunun altındaki miktarları çalanan, iki katını vermesi ve ceza çekmesi gerekir."⁵⁷

Görüldüğü gibi bütün bu rivayetler el kesme cezasını gerektirecek seriqa suçu için çalınan malda belli bir değer bulunması gerektiğini ortaya koymaktadır. Bir başka rivayette bu durumun tersi dile getiriliyor gibi görünmektedir:

لَعَنَ اللَّهُ السَّارِقَ، يَسْرِقُ الْبَيْضَةَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ، وَيَسْرِقُ الْحَبْلَ فَتُقَطَّعُ يَدُهُ

Allah hırsıza (sâriq) lanet etti. Yumurta/miğfer çalanan eli kesilir, ip çalanan eli kesilir.⁵⁸

Bu rivayetteki yumurta kelimesinin miğfer veya demir anlamında da kullanıldığı, ipin de nisap miktarını geçen değerde bir ip olması gerektiği kaynaklarda yer almaktadır.⁵⁹ Kalkan üzerinden örnek verilen önceki rivayetlere bakılırsa burada da miğfer denmiş olması daha uygun görünmektedir. Yine çalınan malın başkasının mülkiyetinde ve koruma altında olan bir mal olduğu da hadis rivayetlerinde yer almaktadır:

أَنَّ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَطَعَ يَدَ رَجُلٍ سَرَقَ تُرْسًا، مِنْ صُفَّةِ النِّسَاءِ، تَمَنَّهُ ثَلَاثَةُ دَرَاهِمٍ

Nebî Aleyhisselamın **kadınların sofasından** değeri üç dirhem olan zırh çalan kişinin elini kestiği rivayet edilmiştir.⁶⁰

Yukarıda okuduğumuz rivayet bu konuda da önemlidir:

⁵⁶ Ebû Dâvûd, Hudûd

⁵⁷ Ebû Dâvûd, Hudûd

⁵⁸ Müslim Hudûd, 1

⁵⁹ Buhârî, Hudûd 13

⁶⁰ Ebû Dâvûd, Hudûd

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الثَّمَرِ الْمُعَلَّقِ، فَقَالَ: «مَنْ أَصَابَ بِفِيهِ مِنْ ذِي حَاجَةٍ غَيْرَ مُتَّخِذٍ حُبْنَةً، فَلَا شَيْءَ عَلَيْهِ، وَمَنْ خَرَجَ بِشَيْءٍ مِنْهُ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ وَالْعُقُوبَةُ، وَمَنْ سَرَقَ مِنْهُ شَيْئًا بَعْدَ أَنْ يُؤْوِيَهُ الْجَرِيرُ، فَلَبَّغَ تَمَنَ الْمَجْنُونِ، فَعَلَيْهِ الْقَطْعُ، وَمَنْ سَرَقَ دُونَ ذَلِكَ فَعَلَيْهِ غَرَامَةٌ مِثْلِيهِ، وَالْعُقُوبَةُ

*Rasulullah'a dalından sarkan meyvelerle ilgili olarak soruldu. Şöyle dedi: "Kim ihtiyacı kadar olup da elbisesinin eteğini doldurmaksızın alırsa ona bir ceza gerekmez. Kim ondan bir şey götürürse iki katını öder ve ceza çeker. Harman yerine getirildikten sonra bir kalkan değerince çalana el kesme uygulanır. Bunun altındaki miktarları çalanın iki katını vermesi ve ceza çekmesi gerekir."*⁶¹

Görüldüğü gibi dalından sarkan meyvelerden yiyen kişi ihtiyacından fazlasını da alsa ona el kesme cezası değil, aldığı için iki katını ödeme cezası veriliyor. Çünkü burada mal koruma altında olan bir mal değildir. Ancak harman yerine getirilmiş bir malın artık sahibi ve dalından toplanarak oraya getirilmiş olması birinin mülkiyeti altında olduğunu ve korunduğunu gösterir. Bu durumda nisap miktarından fazlasını alan için el kesme cezası uygulanacağı belirtilmektedir. Bu da Kur'an'a uygundur.

Şu rivayette de seriqa suçuna dair Kur'an'dan öğrendiğimiz pek çok özelliğin bulunduğunu görmemiz mümkündür:

أَنَّ فُرَيْسًا أَهَمَّهُمْ شَأْنُ الْمَرْأَةِ الَّتِي سَرَقَتْ فِي عَهْدِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي غَزْوَةِ الْفَتْحِ، فَقَالُوا: مَنْ يُكَلِّمُ فِيهَا رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ فَقَالُوا: وَمَنْ يَجْتَرِئُ عَلَيْهِ إِلَّا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، حُبُّ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَأَتَى بِهَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَكَلَّمَهُ فِيهَا أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ، فَتَلَوْنَ وَجْهَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: «أَتَشْفَعُ فِي حَدٍّ مِنْ حُدُودِ اللَّهِ؟»، فَقَالَ لَهُ أُسَامَةُ: اسْتَغْفِرْ لِي يَا رَسُولَ اللَّهِ، فَلَمَّا كَانَ الْعِشِيُّ، قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَاخْتَطَبَ، فَأَتَتْهُ عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: «أَمَّا بَعْدُ، فَإِنَّمَا أَهْلَكَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِكُمْ أَنَّهُمْ كَانُوا إِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الشَّرِيفُ تَرَكَوهُ، وَإِذَا سَرَقَ فِيهِمُ الضَّعِيفُ أَقَامُوا عَلَيْهِ الْحَدَّ، وَإِنِّي وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ، لَوْ أَنَّ فَاطِمَةَ بِنْتَ مُحَمَّدٍ سَرَقَتْ لَقَطَعْتُ يَدَهَا»، ثُمَّ أَمَرَ بِتِلْكَ الْمَرْأَةِ الَّتِي سَرَقَتْ، فَفُطِعَتْ يَدُهَا، قَالَ يُونُسُ: قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: قَالَ عُرْوَةُ: قَالَتْ عَائِشَةُ: فَحَسَنْتُ تَوْبَتَهَا بَعْدُ، وَتَزَوَّجْتُ، وَكَانَتْ تَأْتِينِي بَعْدَ ذَلِكَ فَأَرْفَعُ حَاجَتَهَا إِلَى رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،

Nebî Aleyhisselam döneminde Fetih Gazvesinde Kureyşlilerin zihnini hırsızlık yapan bir kadına uygulanacak ceza meşgul ediyordu. "Kim bu konuda Rasulullah ile konuşacak" diye sordular. Sonra "buna Rasulullah'ın çok sevdiği Usâme bin Zeyd'den başka kim cesaret edebilir" dediler. Hırsızlık yapan kadın Rasulullah'a getirildi. Usame bin Zeyd Rasulullah'la kadınla ilgili konuştu. Rasulullah'ın yüzünün rengi attı ve şunları söyledi: "Allah'ın hadlerinden bir had için mi aracı olup yardım istiyorsun?" Usâme; "bağışla beni ey Allah'ın elçisi" dedi. Akşam olunca Rasulullah kalktı ve hitapta bulundu. Önce Allah'a hamd etti ve şöyle dedi: "Sizden öncekiler, saygın biri hırsızlık yaptığında onu serbest bırakıp, zayıf biri

⁶¹ Ebû Dâvûd, Hudûd

hırsızlık yaptığında ona had cezası uyguladıkları için Allah onları helak etti. Canım elinde olan Allah'a yemin ederim ki; hırsızlığı yapan Muhammed'in kızı Fatma olsaydı yine elini keserdim.” Sonra hırsızlık yapan o kadının elinin kesilmesini emretti. Yunus, İbn-i Şihâb ve Urve'nin dediğine göre Aişe şöyle demiştir: “O kadın daha sonra güzelce tevbe etti, evlendi daha sonra bana geldi ben de onun ihtiyacını, isteğini Rasulullah'a sundum.”⁶²

Öncelikle Nebîmizin had cezaları ile ilgili konularda ne kadar tavizsiz olduğunu bu rivayetten net biçimde görebiliyoruz. Araya giren hiç kimse suçluyu cezasını çekmekten kurtaramamaktadır. Had cezalarının uygulanması bakımından konuları ne olursa olsun bütün insanların eşit olduğunu, aksi bir düşüncenin Allah'ın gazabıyla sonuçlandığını da görmekteyiz. Bu rivayette çok önemli olan bir durum da işlenen suçtan tevbe edilmesi konusunun ilgili bölümde anlatıldığı şekilde olduğudur. Kur'an'dan da gördüğümüz gibi tevbe suçun dünyadaki cezasının affı için değil, uhrevî cezasının affı için yapılmaktadır. Zira eli kesilen kadın tevbeyi cezasını çektikten sonra yapmıştır. Ayrıca elinin kesilmiş olması onun tevbe edip normal bir hayat sürerek evlenmesine ve hatta Rasulullahla görüşmesine engel olmamıştır. Bu da eli kesilmiş kişilerin eski bir hırsız olmalarından dolayı toplumdan dışlanmadıklarını gösterir.

Yine ilgili bölümde yağma, gasp gibi suçların Kur'an'ın seriqa dediği nitelikli hırsızlık kapsamında olmadığını, herbirinin bir veya daha fazla sebepten seriqa suçundan ayrıldığını, bu yüzden bu suçlarda el kesme cezasının uygulanmayacağını görmüştük. Bu durumu şu rivayette de görebiliyoruz:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ عَلَى الْمُنتَهَبِ قَطْعٌ، وَمَنْ انْتَهَبَ نُهْبَةً مَشْهُورَةً فَلَيْسَ مِنَّا

Rasulullah şöyle dedi: müntehibe (yağmacıya) el kesme yoktur. Kim yağmacılık yaparsa bizden değildir.

وَبِهَذَا الْإِسْنَادِ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ عَلَى الْخَائِنِ قَطْعٌ

Aynı isnadla şöyle dediği de söylenmiştir: Haine el kesme yoktur.

النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِمِثْلِهِ، زَادَ «وَلَا عَلَى الْمُخْتَلِسِ قَطْعٌ

*Nebî Aleyhisselam şunu da eklemiştir: Muhtelise (kapkaççıya) el kesme yoktur.*⁶³

Seriqa suçu ve bu suçu işleyen sâriqe uygulanacak ceza ile ilgili olarak rivayet edilen hadisler arasında şu rivayet de bulunmaktadır:

⁶² Müslim, Hudûd 2

⁶³ Ebû Dâvûd, Hudûd

جِيءَ بِسَارِقٍ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا سَرَقَ، فَقَالَ: «اقْطَعُوهُ»، قَالَ: فَقُطِعَ، ثُمَّ جِيءَ بِهِ الثَّانِيَةَ، فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا سَرَقَ، فَقَالَ: «اقْطَعُوهُ»، قَالَ: فَقُطِعَ، ثُمَّ جِيءَ بِهِ الثَّالِثَةَ، فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا سَرَقَ، فَقَالَ: «اقْطَعُوهُ»، ثُمَّ أُتِيَ بِهِ الرَّابِعَةَ، فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ»، فَقَالُوا: يَا رَسُولَ اللَّهِ، إِنَّمَا سَرَقَ، قَالَ: «اقْطَعُوهُ»، فَأُتِيَ بِهِ الْخَامِسَةَ، فَقَالَ: «اقْتُلُوهُ»، قَالَ جَابِرٌ: فَأَنْطَلَقْنَا بِهِ فَقَتَلْنَاهُ، ثُمَّ اجْتَرَرْنَاهُ فَالْقَيْنَاهُ فِي بئرٍ، وَرَمَيْنَا عَلَيْهِ الْحِجَارَةَ

Nebî Aleyhisselam'a bir sâriq getirildi, 'öldürün' dedi. 'Ey Allah'ın elçisi sadece hırsızlık yaptı' dediler, 'kesin' dedi, kesildi. Sonra ikinci kez getirildi, 'öldürün' dedi. 'Ey Allah'ın elçisi sadece hırsızlık yaptı' dediler, 'kesin' dedi, kesildi. Sonra üçüncü kez getirildi. 'Öldürün' dedi. 'Ey Allah'ın elçisi, sadece hırsızlık yaptı' dediler, 'kesin' dedi. Sonra dördüncü kez getirildi. 'Öldürün' dedi. 'Ey Allah'ın elçisi, sadece hırsızlık yaptı' dediler, 'kesin' dedi. Derken beşinci kez getirildi. 'Öldürün' dedi. Câbir dedi ki; 'onu götürüp öldürdük, sürükleyip bir kuyuya attık. Üzerine de taş attık.'

Bu bölümde ele aldığımız hadis rivayetlerini okuyanların bu son rivayetin her bakımdan farklı olduğunu rahatça fark etmiş olduklarından şüphemiz yoktur. Gerek üslubu, gerek konuya yaklaşımdaki tutarsızlığı, gerek kullanılan ifadeler ve gerekse Nebîmize isnad edilen fiiller bakımından rivayetin sorunlarının saymakla bitmeyecek kadar çok olduğu gayet açıktır. Yukarıdaki diğer rivayetlerde nokta atışı hükümler veren, açıklamalar ve uyarılar yapan kişi gitmiş, yerine kendisine defalarca getirilen kişinin güya işlediği suça her seferinde yanlış hüküm veren, hükmünü insanların uyarısıyla değiştiren bir kişi gelmiştir. Rivayetdeki neredeyse tüm uzuvları kesildiği halde hala hırsızlık yapan kişinin Hollywood filmlerinde bile rastlanmayacak derecede hayal ürünü olduğunu söylemeye dahi gerek yoktur.

Sonuç olarak bu sonuncuyu hadis saymamız mümkün olmadığına göre, Nebîmize atfedilen yukarıda gördüğümüz rivayetlerin tamamı Kur'an'dan edindiğimiz bilgilerle örtüşen ifadeler içermektedir diyebiliriz.

Sonuç

Yüce Allah ilk insandan itibaren indirdiği ve İslam adını verdiği tek dinini “fitrat” olarak tanımlamakta, insanları da aynı fitratla yarattığını bildirmektedir.⁶⁴ Bu sebeple bir hüküm Allah'ın dininin hükmü ise onun insan fitratına uygun olmaması düşünülemez. Dolayısıyla eğer Kur'an Allah'ın Kitabı ise içindeki hükümlerin kıyamete kadar yaşayacak olan her insanın yaratılışına uygun olması şarttır.

Kur'an'ın Allah'ın Kitabı olduğunun araştırılması her müminin üzerinde bir görevdir. Çünkü Rabbimiz ailemizden gördüğümüz dini Allah'ın dini saymamızın, sırf toplumumuz öyle diyor

⁶⁴ Rûm 30/30

diye bir kitaba Allah'ın Kitabı dememizin doğru olmayacağını bildirmektedir.⁶⁵ Allah'ın kendisine yüklediği bu görevi dikkatli bir şekilde yapan her insan, Kur'an'ın Allah'ın Kitabı olduğunu, gerek ihtiva ettiği şaşmaz metottan, gerek yaratılmış ayetlerle mükemmel örtüşmesinden, gerekse önceki Kitaplarla arasındaki tasdik ilişkisinden dolayı net bir biçimde görecektir. Kur'an'ın Allah'ın Kitabı olduğu net olarak anlaşıldığında yapılacak şey ise ona teslim olmaktır. Allah'ın indirdiği ayetlerle yarattığı ayetler aynı özellikleri taşırlar. Ormanda tek başına Allah'ın yarattığı ayetlerle başbaşa kalan bir kişi hayatta kalmak ve mutlu olmak için nasıl onlara boyun eğip teslim olmak, Allah'ın koyduğu kurallara uymak zorunda ise Kur'an'ın Allah'ın ayetlerini içerdiğini gören kişinin yapması gereken de bundan başkası değildir. Ormanı bilen kişi de Kur'an'ı bilen kişi de Allah'ın ayetlerine uymanın ve teslim olmanın mutluluk ve özgürlük için tek yol olduğunu bilir.

Buradan hareketle Allah'a ait olduğu net bir şekilde görülmüş bir kitapta herhangi bir suça karşılık olarak bildirilen cezanın da insan fitratına en uygun ceza olduğunu kabul etmek ve teslim olmak gerekir.

Bir takım yorumlar ve bahanelerle ayetleri gerçek mecralarından farklı noktalara çekerek Allah'ın emirlerinin üzerini örtmek aslında bizim ulemâmıza mahsus bir tutum değildir. Yahudilerin kitaplarına yaklaşımları da böyledir. Bir örnek vermek gerekirse, Tevrat'taki şu ifadelerin nasıl yorumlanarak farklı yerlere kaydırıldığını görmemiz yeterli olacaktır:

Cana karşılık can, göze karşılık göz, dişe karşılık diş, ele karşılık el, ayağa karşılık ayak, yanığa karşılık yanık, yaraya karşılık yara, bereye karşılık bere. (Çıkış 21/24)

Tevrat'ta bu şekilde geçen ifadenin doğru anlaşılmasının önüne, Allah'ın bu sözü şöyle tefsir edilerek geçilmiştir:

*“Saadya Gaon, pasuktaki (pasajdaki) ifadenin doğrudan anlaşılmasının mantıken de mümkün olmadığını örneklerle açıklar. Örneğin A, B'nin gözüne vurup sinirlerin bir bölümünü zedelemiş ve kısmî körlüğe yol açmışsa, A'ya tamamen aynı şeyi yapmanın mümkün olmadığı açıktır. Üstelik herhangi bir zarar karşısında bedenin dayanıklılığı insandan insana farklılık gösterir. A, B'yi tamamen kör etmişse bile A'yı kör etmek, belki onun acı ya da kan kaybından ölümüne yol açacaktır. Kısacası böyle bir anlayış kökten yanlıştır.”*⁶⁶

Görüldüğü gibi Allah'ın ayetle sabit bir emri insanın kısıtlı aklıyla yorumlanmaya kalkışılmış ve neticede ayette emredilen şeyin “kökten yanlı” olduğu sonucuna varılmıştır. Oysa burada anlatılan bölüm Kur'an ile de tasdik edilmektedir:

⁶⁵ Bkz. Bakara 2/170, Mâide 5/104

⁶⁶ Tora, Şemot, Gözlem Yayınları, İstanbul 2004, s: 254-255

وَكَتَبْنَا عَلَيْهِمْ فِيهَا أَنَّ النَّفْسَ بِالنَّفْسِ وَالْعَيْنَ بِالْعَيْنِ وَالْأَنْفَ بِالْأَنْفِ وَالْأُذُنَ بِالْأُذُنِ وَالسِّنَّ بِالسِّنِّ وَالْجُرُوحَ قِصَاصٌ ۚ فَمَنْ تَصَدَّقَ بِهِ فَهُوَ كَفَّارَةٌ لَّهُ وَمَنْ لَّمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ

Onlara o Kitapta şunu yazdık: Cana can, göze göz, buruna burun, kulağa kulak, diş diş ve her yaraya karşılık kısas gerekir. Kim onu sadakasına sayarak bağışlarsa bu kendi için keffaret olur. Kim Allah'ın indirdiğine göre hükmetmezse onlar, yanlış yapan kimselerdir (zalimler). (Mâide 5/45)

Tevrat'taki ifade Kur'an'da aynen yer almakta ve tasdik edilmektedir. İfadenin Tevrat'ta aynen geçiyor olması onun tefsir edilerek tahrif edilmesine engel olamamıştır. Zaten ayetler yorumlama faaliyetleri ile tahrif edilirler. Bu sebeple ayetin sonunda Rabbimiz bu tutumu “Allah'ın indirdiği ile hükmetmemek” olarak değerlendirmekte ve bunu yapanları “zalimler” olarak nitelendirmektedir. İncelediğimiz Mâide Suresinin 38. ayeti de dahil olmak üzere Kur'an'ın sayısız ayeti aynen bu şekilde Kur'an'dan konuştuğunu iddia eden ulemâ tarafından tahrif edilmiş ve edilmektedir.

Yahudilerin Tevrat hükümlerine yaptıklarının bir benzeri Mâide 38. ayet bağlamında şöyle de dile getirilmektedir: *“Bu ayette madem hırsızın elini kesin diyor, o halde eli olmayan kişiye ne yapacağız? Daha önce hırsızlık yapıp eli kesilmiş kişiye ne yapacağız?”* gibi... Bu gibi istisnâî durumların ayetin hükmünü ortadan kaldıracığının düşünülmesi Tevrat'ın kısas ayeti karşısında yapılanla tam tamına aynı şeydir. Oysa böyle istisnâî durumlar ayetin genele hitap eden evrensel emrinin uygulanmasının önünde engel olarak görülemez. Mesela bir kişiyi kasten öldüren birinin cezası Bakara Suresi 178. ayete göre kısastır. Yani maktulün ailesi affetmediği sürece, katil ölüm cezasına çarptırılır. Ancak katilin bu ceza infaz edilmeden önce başka sebeplerle ölmüş olması yani cezayı çekecek kimsenin bulunmaması katilin cezasının kısas olması genel prensibini ortadan kaldırmaz. Ayrıca bu şekildeki bir bakış açısıyla geçirdiği hastalıktan dolayı abdestini tutamayan kişiler örnek gösterilip abdestin namazın şartı olamayacağını söyleyecek noktalara varılır ki bu da saçmadır.

Burada önemli olan Allah'ın emrine harfi harfine teslim olabilmektir. Zira ayetin son ifadesinde de belirtildiği gibi **“üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır.”** Bu emri yerine getirmeyi engelleyebilecek istisnâî durumların çözümleri ise ayrıca ele alınması, ancak asla emrin varlığını sorgulatmaması gereken ayrı konulardır.

Mâide Suresinin 38. ayetinde Rabbimiz Arapça ifadeyle seriqa, yani “başkasının mülkiyetinde koruma altındaki belli bir kıymeti olan malı gizlice alarak başka bir yere nakletme” suçundan hüküm giymiş kişilerin ellerinin kesilmesini emretmektedir. Bu cezanın işlenen suçun tam karşılığı ve başkaları için de caydırıcı bir özellikte olduğunu belirten de yine Yüce Allah'tır. Ayetteki ifadelerin hırsızın elini değil gücünü kesmeyi kast ettiğini, ayetin hırsızlık suçuna tedbir amaçlı olduğunu söylemenin ne Kur'an'a, ne Arap diline, ne ceza hukuku kavramına ve ne de akıl ve mantığa uygun bir yanı vardır.

Bu çalışmamızda Mâide Suresi 38. ayetteki her bir kavrama Kur'an'ın verdiği anlamları inceleyerek ayette belirtilen cezaya dair ortaya atılan iddiaların ne kadar tutarsız ve Kur'an'a aykırı olduklarını ortaya koymaya çalıştık. Zaten üzülmek gerekir ki; bu ayetin sadece mealini okuyan hiç kimse ayette sâriqin elinin kesilmesinden bahsedilmediğini söyleyemez; bunu söylemek için ya ayeti tefsir ederek bozan bir hoca veya o hocaların yaptıkları yorumları, yazdıkları açıklama ve dipnotları doğru kabul eden bir mürit olmak gerekir. Zira giriş bölümümüzde verilen örneklerle bakıldığında ayette el kesme cezasından bahsedilmediğini en ateşli şekilde savunanların bile ayete verdikleri meal elin kesilmesi şeklindedir. Çünkü ayette yazan budur.

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا أَيْدِيَهُمَا جَزَاءُ بِمَا كَسَبَا نَكَالًا مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَزِيزٌ حَكِيمٌ

Sâriq ile sâriqanın ellerini, işlediklerine karşılık bir cezâ ve Allah tarafından bir caydırma olarak kesin. Üstün olan ve doğru kararlar veren Allah'tır. (Mâide 5/38)

Bu türden çalışmalar aslında kuyuya “akıllıların” attıkları taşı çıkarma faaliyeti gibi görünmektedir. Ancak bu sayede pek çok kavramı detaylıca öğrenme ve Rabbimizin ne kadar hassas bir Kitap indirdiğini görme fırsatımız olmuştur. Bunun için Rabbimize sonsuz şükürler ederiz.

Erdem Uygan

Kaynakça